

1778

174

25 20 213
22 - 2
1778

తాకూర్ పరిశోధనా కేంద్రం వియోజవృద్ధ

.....నర్తనశాల..... గ్రంథం

స.త్ర.వి.నా.దా.య.వి.వి.నా.ధ.వి.య.త

.....సా.వి.తి..... 1775 .....వ.వి.వి.

స.వి.వి.

నర్మన శాల

(టీ చక వధ నాటకము)

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

సర్వస్వామ్యములు
గ్రంథకర్తవి

రేండ్వకూర్పు
సెప్టెంబరు ౧౯౪౩

గసతరంగిణీ ముద్రాక్షరశాల
బె.జ.వా.డ

అంకితము

మిత్రుఁడు కొల్లిపర సూరయ్యకు

వర్ణవైషమ్యంబు వాడిపోయిన దయ్య
అర్ణవవైశాల్యమైన నీ యాత్మలో

శారదజ్యోత్స్న వర్షాతుషారమ్ములు
నీ రమ్యమూర్తిలో నిగ్గుతేటిన వయ్య

చిగురువేదములు వాసించు నీ లోపల
నగరమ్యేలే యశోనవ్యవల్లరులకు

రమణీయపూర్వసారస్వతప్రేమలో
కమనీయుడైన భాగస్వామి వైనావు

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ
కొడాలి ఆంజనేయులు

పాత్రలు

కీచకుడు

చౌదాపది

శారద్యతుడు

సుదేశ్య

కంకభట్టు

ఉత్తర

తంత్రీపాలుడు

వల్లకి

వలలుడు

దాసి

ప్రథమాంకము

నాంది

ఆర్తతాణపరాయణత్వమున హైమాంబుప్రవాహాభమై
ధూర్తప్రాణహరత్వనిష్ఠ మెయి నుమ్భాతార్చిషం బై జగత్
కర్తృత్వాదుల కేకకారణము నై కామాగ్నికుండంబు నౌ
తార్తీయీకము శైవలోచనము సంధానించు నైశ్వర్యముల్

అనులయనృత్యదాత్మవృషభాధిప మగ్రజటాసముల్లస
త్ఫణభుజగాభిరామము రవన్సురచోద్గతశబ్దకాస్త్రకా
రణము క్రమప్రకామమధురస్వర మూర్జితమైన శ్రీత్రిలో
చను నవసాంధ్యతాండవము సాధుమృదూక్తుల మా కొసంగుతన్

(హింద్యంతమున సూత్రధారుఁడు)

ఆలస్య మేమియును లేదు. ప్రథమదృశ్యాతముననే బద్ధ
ప్రణయుఁడగు నాయకుం బోలె నీనాటకము నెడ ప్రథమ
పరిచయముననే బద్ధుడగుల మయిన మేము, దీనివిషయ మేమి
యయినను జెప్పట కూడ న్యాయముగాదు. అయినను మా
కావ్యము నాదరభావముతోఁ బరిశీలించుటకుఁ ద్రయీమూర్తు
లైన పారిషదులఁ బ్రసన్నులం జేసికొనెదము.

మున్న కలశాంబునిధిఁ ద్రచ్చుకొన్నయప్పు
డా మహాదేవి జనియించె కామధేన్వు
మూర్తి సాక్షాత్సరస్వతిఃపుణ్యరాశి
అమె కపరావతారము లంట మీరు.

(తెర)

ప్రథమాంకము

ప్రవేశము—కీచకుడు, ద్రౌపది, త్రస్త

కీచకుడు :—

మద్భుజార్జితధారుణీమండలంబు
నేలుచుండె విరాట ధాత్రీశ్వరుండు
శత్రుసృపతులు మత్స్యదేశముల పైని
దృష్టి పలుపరు నాకంటి యెఱుపుఁ జూచి

నాకు సుదేష్ట తోఁబుట్టువు. నా పేరు సింహబలుఁడు.
ఈ యంతఃపురమున నీవు క్రొత్తదానివలె నున్నావు. నీ
పేరడుగవచ్చునా ?

ద్రౌ:—(మౌనము)

కీచ:—నేను మా యక్కగారి యంతఃపురమునకు వచ్చి
సంవత్సరము కావచ్చినది. అప్పుడు నిన్నుఁ జూడలేదు. ఏలనో
నిన్నుఁజూచిన నీతో మాటాడవలె ననిపించినది. క్రొత్తగా యని
సంశయించితిని.

ద్రౌ:—(మౌనము)

కీచ:—ఈ జాజిపూవులతావి యెక్కడిది ? నీ మే న
నుండ్రియా ? నీ వెన్నాళ్ళయినది యిక్కడకు వచ్చి ? మాయక్క
నీచేత నేమిపనులు చేయించును ?

ద్రౌ:—(నిష్క్రమించును.)

సుదేష్ట:—(ప్రవేశించి) నాయనా! ఎప్పుడు వచ్చితివి ?

కీచ:—ఇప్పుడే వచ్చితిని.—ఇటుల వెళ్ళినది. ఆమె
యెవ్వరు ?

సు:—నీవు మీ బావగారికిఁ గనంబడితివా ?

కీచ:-కనబడలేదు. ఆయమ యెన్నిదినము లైనది యిచ్చటకు వచ్చి ?

సు:-ఎవ్వరో పరిచారిక ! ఇంటివద్ద నందఱు బాగుగ నుండిరా మనవాండ్రు ?

కీచ:-బాగుగనే యున్నారు. ఆ కాంత యెవ్వరు ?

సు:-ఆమె యెవరో సత్కులీన. తమ్ములందఱు బాగుండిరా? అమ్మతిరుగుచున్నదా? విశ్రవసుఁ డాడుకొనుచున్నాఁడా?

కీచ:-అక్కా !

ఆ మనోహర దివ్యరూపాతిశయము
మానవాంగనలంఘ సామాన్య మగునె ?
యెచట దొరకించుకొంటివో యీవు సేవ
కప్పఁగకంతయోగ్యమా నాభరణము ?

సు:-నీ కేమైన పిచ్చియా ? మీ బావగారు నీకుఁ గబు రంపించ నెంచుచున్నారు ! నీవే వచ్చితివి.

కీచ:-ఆయమ యెవ్వరో చెప్పుదు ?

సు:-ఉత్తర నిన్నుఁ జూడవలె ననుచున్నది. దానిని దీసి కొని వచ్చెదను. నీవు నా గృహమువద్ద నుండుము. (నిష్క్ర-)

కీచ:-ఎంత పలుకరించిన మాటాడ లేదేమి ? ఆచూపు లలోఁ ద్రాసమున్నది. కాని యది క్రొత్తడితన మేమొ ! ఆ వడనాంచలము లేమి, యా శరీరరేఖ లేమి ? యెంత సౌందర్య నిధానములు !

ద్రౌ:-(ప్రవేశించి) సుదేష్ణాదేవి యిచ్చట లేదే ! ఈ పూలదండ నామె కియ్యవలెనన్న నామె యెచటి కరిగినదో ?

కీచ:- (చూచి) అదిగో! మఱల నిటులనే నచ్చుచున్నది. (సమీపించి) ఆ పూమాల నీవు గూర్చిన దేనా? అవును! నీవ కూర్చి యుంచువు! లేకున్న నంతయంద మెక్కడిది దానికి? అది యెవరికొకడు గుచ్చితివి?

ద్రా:- (స్వ) పొరబాటున మఱల నితని గలసికొంటిని. (పోబోవును)

కీచ:- (అడ్డువచ్చి) చెలి! ఇదియేమి? నీకోమలశరీరముపవాసకృశీభూతము చేయుచున్నావు! ఈమేను మాత్రము తపోయోగ్య మైనది కాదు. కంది, చూడు మెట్టబారినది.

ద్రా:- (తొలగి పోబోవును.)

పరిచారిక:- (ప్రవేశించి) స్వామి, కీచకమహారాజ! దేవియు త్తరాసహిత యై తమ్మెదురు చూచుచున్నది.

కీచ:- (స్వ) ఈమె విషయము మాయక్క-గారివలనఁగాని బోధపడునటుల లేదు. (ప్ర) ఆమె యెక్కడ నున్నది?

పరి:- వసంతపాలికోద్యానమున!

కీచ:- (నిష్క్రమించును).

ద్రా:- ఇతఁడు ముం దచ్చటికిఁ బోవును గాబోలు. నే నేల వీనివెంటఁ బోవలయును? తరువాత నీసంగతి సుదేష్టతో విన్నవించెదను.

కుడిక:- న్నదరుచున్నది. ఇది బాగుగాఁ బట్టిన ముసురే కావలయును. ఇత డెవ రై యుండు?

పరి:- ఏమమ్మా సైరంధ్రీ! ఏమో యాలోచించుచున్నావు?

ద్రా:- ఏమియులేదు. సుదేష్టాదేవి యెచ్చటకు వెళ్ళినది?

పరి:-మహారాజా! కీచక స్వామివచ్చెనని యాయుష్మతురా
లు త్తరను దీసికొని నచ్చుట్టుకు నర్తనమందిరమునకు వెళ్ళినది.

ద్రౌ:-ఆమె నెట్లు యే? పరిచాచికలు లేరా?

పరి:-కీచక స్వామియెడ నామెకుఁగల సౌదర్యమువలన!

ద్రౌ:-ఎవ రీ కీచకుఁడు. మున్నెన్నడు వినలేదు.

పరి:-కొంచెము గౌరవముగా మాట్లాడుము. ఆయన
నామము నిరుపపదముగా నుచ్చరింపరానిది.

ద్రౌ:-క్షమింపుము. ఆయన యెవ్వరు?

పరి:-సుదేష్ణదేవియు, నాయనయుఁ బినతల్లి పెదతల్లి
బిడ్డలు.

ద్రౌ:-ఈయన యిపు డెచటనుండి వచ్చినారు?

పరి:-ఆయన నివాసము విరాటనగరముననే కాని
యా రాజమందిర మీపట్టణమున కావైపుననుండును ఎందుకు
నీ వాయనను గూర్చి ప్రశ్నించెదవు?

ద్రౌ:-పురుషులకుఁ బ్రవేశింపరాని యాయంతఃపురము
నీతఁ డెట్లు ప్రవేశించినాఁడు? భూమింజయాదిరాజకుమారులే
ప్రవేశింపరాదే?

పరి:-ఆయనకుసుదేష్ణదేవియెడఁగల చనవట్టిది. అదియుఁ
గాక యాయన భుజాబలమే మత్యధాతీతలమునకు రక్ష.

ద్రౌ:-(మానము)

పరి:-ఆతఁడు నూఱుగురు తమ్ములకన్న. సకలపరివారము
తోడ నతఁడు కొలువున నిలిచినచో షరాటుఁడు కాదు రాజు;
ఆయనయే.

ద్రౌ:-దుర్యోధనునకు నితనికి మంచిపోలిక యున్నది.

పరి:—ఆయన మానవతీపంచబాణుడు.

ద్రా:—నేను దేవిగారిని గలసికొనవలెను. (నిష్క్రమ)

పరి:—పైరంధి మొదలు తానేమొ నన్నతని గూర్చి
యడిగినది. నేను గొంచెము సూచించిన విముఖవలె నటించినది.
కాషాయవస్త్రములు కల్మషము దాచగలవు.

ఉత్తర—(ప్రవేశించి) ఓసీ! వల్లకీ! మామకు జాతీ
కుసుమములు కొసికొని రమ్ము, పూలమాల గ్రుచ్చవలె.

పరి:—అమ్మా! తమకై వారు దయచేసిరే! తమకు
గనబడలేదా?

ఉ:—ఆయనను బుష్పమాలవినా నేను దర్శించను.

పరి:—పైరంధి యొద్ద నొకఁ డున్నది.

ఉ:—పోయి తీసికొనిరమ్ము!

పరి:—(నిష్క్రమించును.)

ఉ:—(స్వ) ప్రస్తావనలో బృహన్నలోపాధ్యాయులు
పైరంధిని దాము మున్నెఱుగుదుమనియు, హస్తినలోఁ దాము
శ్రీ యుధిష్ఠిరచక్రవర్తి యాస్థానమున నాట్యాచార్యులుగా
నున్నప్పు డీ పైరంధి యచటనే యుండెడి దనియుఁ జెప్పి
యామెను గూర్చి మిగుల గౌరవముగఁ బ్రసంగ మొనర్చినారు.
ఆయమ గ్రుచ్చిన పూమాల మామామకొసంగిన బాగుగనుండ
దేమో! (ప్ర) వల్లకీ! వలదు. నీవు పోయి పూచిన యా
మందారవద్ద నున్నజాతులు తీసికొని రమ్ము!

పరి:—(జాతులు తెచ్చి యిచ్చుచు.)

ఉ:—ఆహా! ఈ జాతీకుసుమవాసన లెంత మనోహర
ముగ నున్నది.

ప్రవేశము. సుదేశ్వు—కీచకుడు

ఉః—మానూ ! ఈపూవులు నీకై తెచ్చితిని.

కీచః—అమ్మా ! సౌభాగ్యవతివి కమ్ము.

సుః—తల్లి ! మామయ్యకు నమస్కరింపుము !

ఉః—(అట్లు చేయును.)

కీచః—(లేవదీసి) అమ్మాయికి నాట్య మెంతవఱకు వచ్చి నది ? మొన్న నెపుడో చూచినా నీయమ గురువును. మనో హరముగ నున్న దామూర్తి. సాహిత్యతేజ మాతని మొగ మున గంభీరముగ నున్నది.

అక్కా ! అమ్మాయికిఁ బెండ్లి యెప్పుడు !

సుః—కళ్యాణపు గడియలు రావలయును.

కీచః—ఉత్తర సిగ్గుపడుచున్నది. ఎప్పుడు నేర్చితివమ్మా యిది. ఆగురువు నేర్పెనా యేమి ?

ఉః—(స్వ) మామ మిక్కిలి రమ్యముగ మాటలాడు చున్నాడు. ఇతనిని గూర్చి కొన్ని వదంతులు చెడ్డగా నున్న వేలనో !

కీచః—అమ్మా ! నీవు బాగుగాఁ జదువుకొనుము. ఇది తీసికొమ్ము. (అని మెడలోని హార మిచ్చును.)

ఉః—(గ్రహించి) పాఠశాలలోఁ బుస్తకములు వదిలి వచ్చితిని. నెలవు తీసికొందును.

సుః—వల్లకీ ! నీవు తల్లి వెంటఁ బొమ్ము !

(వల్ల-ఉత్తర-నిష్క్ర-)

సుః—నాయనా ! నీవు నాట్యశాస్త్రమున మహాప్రజ్ఞ కలవాడవందురుగా ! అమ్మాయి నేమియుఁ బఠింపజేయు లేదేమి ?

కీచ:-సోదరీ !

ప్రథమ దర్శనమై యింతపలుకు రెండు
గడియ లేనియుఁ గాలేదు కలఁగిపోవు
చున్నయది నాహృదంతరం బూటడిలక
అంత సౌందర్యవతియాలతాంగి యెవరు?

అప్పర స్త్రీ సమాజంబు లావెలఁది
కాలి గోటికేరియు సరిగారు సుమ్ము
ప్రకృతిలో నున్న సౌభాగ్యభాగ్య మెల్ల
నలవరించు కొన్నది యాలతాంగి యెవరు?

విడు దీవుల రాజ్యంబు లేలుబడికి
చిహ్న మైన కోటంబు శరమునందుఁ
దాల్చుటకు యోగ్య మైన దా తలెఱుఁబోడి
యంత లేజున్న కల దా లతాంగి యెవరు?

సు:-పరస్త్రీప్రశంస పాపహేతువు కాని యింకొక
విషయము మాటలాడుము. అభాగ్యశాలిని యెవరో పాపము,
మన యంతఃపురమునఁ దల దాచుకొన వచ్చినది.

కీచ:-అక్కా ! యమిరివుము ! ఏమి చేయును నమ్మా !

ఈ ప్రవోకంధముల గిగురెత్తు చున్న
దెసమహాగ్ధాధనుడెట్లు తాళగముల
వేగమునఁ జేసి నుడిచిడి పిచుచున్న
గాలి వెదిన యట్టి యుగస్వనంబు.

సు:-కళ్ళకు చిత్తనికార పేర్పడినను, దానిని స్వాధీన
పఱచుట నెదలయును. మఱుక నానశంకఁ దేకుము.

కీచ:-అక్కా !

సు:-రాజాంతఃపురము యం దిట్టి యక్కట్టు లున్న
వనియే యుండి తొలుతి నానంద బ్రతికించుచున్నప్పుడు, తన్ను
గొననముగా మఱియొకరిని పోషించుట బాధపడెద నన్నది. ఈ

యెనిమిది నెలలనుండి చూచుచుంటిని. ఆమె తులసిమొగ్గ వంటిది. ఆమె సైరంద్రీవ్రత మనుష్యించుచున్నది.

కీచ:-అక్కా! నా ప్రాణములమీఁది యాస వదలుకొమ్మ నెదవా?

సు:-అబ్బా! ఇదియేమి? ఆమె మొగముఁ జూచినఁ బూజింపవలె నను భావము గలుగును గాని యట్టి దురూహాలు నీ కెటుల పుట్టినవి?

కీచ:-నా కామె పాదాభివందనముగూడఁ జేయవలె నని యున్నది.

సు:-ఆమెకు విరాటనృపతి యంతఃపురము తలదాచు కొననైనది. ఈయంతిపురము నీ యీ దుష్టభావమున కామెను లోఁబఱచదు.

కీచ:-కాక నా ప్రాణములు త్రుంచుకొనిపోవునా మఱి.

సు:-నాయనా! ఈ యధర్మమునకు నన్ను లొంగదీయకుము. మహాపౌరుషశాలివైన నీబుద్ధి పరకాంతలపై నేల ప్రసరింపవలె?

కీచ:-అక్కా! ఈ మనస్సెంతవఱకు నన్ను బాధించుచున్నది! ఆమనోహరిణి పేరైన వినఁజాలనేని నా యీజన్మ మొందులకు?

సు:-అది నాకుఁ దెలియదు. ఆమె సైరంద్రీవ్రత మనుష్యించుచున్నది. కాన నామె నిందందఱును సైరంద్రియనియే వ్యవహరింతురు. నీ వింత పిచ్చిలోనున్నావు గాన నీ కొక మాట చెప్పెదను. ఆమెకుఁ బతులుగలరట. వారు గంధర్వులు. ఇల్లుదుగురు. మహాబలశాలులు. వాయుసమానవిక్రములు.

నా రామమీఁద నీగ్గ వానినీయకు. నిరంతర మామెను రక్షించుచుందురు. ఆమె నెంటనే యదృశ్యులై తిరుగుచుందురట యెల్లప్పుడును.

కీచ:—న న్నెందులకు భయపెట్టెదవు?

కనరాక రిపుల నొంచెడు

ననంగుఁ డొకరుం డజేయుఁ డంతయు నా క

స్థానల విరియించు రక్తిమఁ

గనుంగొనిన దాఁక బ్రదుకు గలదె రిపులకున్.

ఆవ్రశంస కేమి కాని—(అర్థోక్తిలో)

సు:—నీయందు నాకుఁ గల యభిమానమునకు మంచి ఫలము గలిగించు చుంటివి. ఇంక నే నిందుండుట గూడ మంచిదికాదు. నా యిం దున్నంతసేపు నీ వడుగక మానవు. నే నెంత కోపగించుకొన్న నేమి! కాని చెప్పుచున్నాను వినుము! నీ కిదితగదు. నాయంతఃపురముననే యిట్లు తలఁచినవాడవు నీ వింకెందు దురూహలకుఁ జో టివ్వవు? ఇట్లు మాటలాడుట నీవు గాన సంతపట కోర్చుటయైనది. ఈయూహ లింక మానెద వనియే యనుకొందును. (నిష్క్రమించును).

కీచ:—నిజముగా మాయక్క-గారికిఁ గోపము వచ్చినది. అవును! ఆమెతో నజ్ఞానము: కతన నెట్టి ప్రసంగము జేసితిని?

ఆసౌందర్యము నన్ను వెన్నాడు చున్నది. ఆహా! సాక్షాత్కారము. ఏ మా సౌందర్యము.

చరిమసంధ్యామనోజ్ఞప్రశాంతవేళ

మలయపర్వతస్థితానిలకుమార

వీచికాసంచలమయి జెల్ల విరియు

నిమ్మతనిష్ఠ్యందిమాఘ్యంబు ననుకరింపె.

అతిశయితబాలకేతకి యై ప్రభాత
చంద్రికానీతనవనీతసౌకుమార్య
మై శరత్కాలసితజలదాభ మగుచు
నా హృదంతరమూలధనంబు దులిచె.

ద్రాః—(ప్రవేశించి) సుదేష్ణాదేవి యీవఱకు నొంటరిగా నుండునా? అంతకంతకుఁ బ్రొద్దు గ్రుంకుచున్నది. ప్రొద్దు క్రుంకక ముందే సుదేష్ణాదేవితోఁ జెప్పవలయును. (పరికిమించి) అహో నేడు నా దురదృష్టమేమొ! ఇతని నొంటరిగాఁ గలసికొంటిని. ఇందు సుదేష్ణాదేవి యున్న దని చెప్పినదే వల్లకి! దానిప్రవర్తన బాగుగనుండ లేదు. తొలఁగి పోయెదను గాక !

కీచః—ప్రేయసీ ! నన్నెల త్రిప్పలు వెట్టెదవు?

ఒకమాట పలికి నంతన
సకియా! ముత్తెముల వరుస జారిపడునటే ?
ప్రకుపితనేత్రద్వితయ
క్రకచంబుల నన్నుఁ గోయగా నేమిటికే?

పలుకంగరాదె యో ప్రాభాతవేళామృతస్యందినీరజాతసమవహన ।
ననుఁ జూడరాదె యో నప్యశారదకాలసితనవాఁభోదకల్పితదృగంత!
చిలునవ్వరాదె యో శ్రీకరచ్ఛనిదీ ప్తతరుణరత్నోద్గీర్ణదంతపంక్తి!
సుంత నిల్వగరాదె శోభాగమనరమృమధురమరాళాభమందయాన

యెంత నిర్దయురాలవే యిగురుబోడి ?
తావకీన సర్వాంగసౌందర్యమందుఁ
బ్రసవమార్దవ ముండియుఁ బైకినింత
కఠినతామార్గ మేలనే కంబుకంతి!

దేవీ ! కన్నెత్తి చూడుము ! నీదృగంతభాగీరథీవాహినితోఁ బవిత్రుడనై పోయెదను స్నానములాడి.

ద్రాః—అన్నా! ఏమిది! ఈవికృతాకార మేమి? నేనేమి? నన్నుఁ జూచిన నీకు మదనవికారమా ? నీకుఁ బరియోచికము

లాడ నిచ్చగలిగిన నావంటి పిచ్చివాండ్రతోనా యాడవలె !
దేవి సుదేష్ణ కోపగించును. నాకుఁ బని యున్నది. త్రోవ యిమ్ము
పోయెదను !

కీచః—ఓహో ! శరత్కాలచంద్రరేఖ ! ఎంత మాయా
డితివి ! నీ కృపాపాంగములకై వేచిన యాదీనుఁడు నిన్నెల
కసటు మాటలాడి విముఖుఁడు జేసికొనును ?

మాధుర్యమా ! నన్నెల నీలో నొకభాగమునఁ జేరనీయక
విషమ్మున దించెదు ? సామాన్యమాగఁబురుషు లిట్లే ప్రథమమునఁ
బ్రేమావేశముఁజూపి యనంతరము పరిత్యజింతు రనుకొందునో !
మనోహరిణీ ! ఇదె యెట్లు పెట్టుకొనెదను.

రమ్యజలదమాలానీలసౌఖ్యగగన
భాగరమణీయమైన యీ ప్రాప్యషమునఁ
దీరుగాఁ బూచినట్టి మందార మిదిగొ
యీ శిరోభాగమున కరం బిదిగొ యుంచి !

ద్రౌః—నమస్కరించెదను. నన్నుఁ బోనిండు !

కీచః—చేచీ ! నాపై నీ కింతవఱ కేల ననుగ్రహము
రాలేదు ? నా పూర్వజన్మకృతపాపఫల మెంతగా బాధించు
చున్నది. ప్రియా ! దయఁజూడు, దయఁజూడు.

(చేయి గ్రహించఁబోవును)

ద్రౌః—ఓయీ ! ఎంతటి తెలివిమాలినవాడవు. దాసీ
సంగమము లాయుఃశ్రేణ్యములు. అందులో నికృష్టదాసి నైన
నన్నా నీవు వరించునది ?

కీచః—మదవతీ ! ఆయుఃశ్రేణ్యమా ! కానిమ్ము ! నీ సయో
గములేని యాయువుమాత్ర మేమిటికి ? స్వర్గభోగము లనుభవిం
చనా ? ఆనందధామము లెక్కనా ?

నీదు గాఢపరిష్కారం నియతః గలుగు
నిముస మేనియు బ్రతికితి నేని జాలు
నీ కెడము గల్గి కల్పముల్ నిండువలకు
బ్రతికితిన యన్ను! భస్మహవ్యంబ, యేల?
నీ యురోజాగ్రమునయందు నిదురలోన
మృత్యుదేవతనైన రానిమ్ము నాకు
భయము లేదే మృగాక్షి! యీభవము వలనఁ
గలుగు లాభ మాపూర్వమే కలిగియుంట.
నీ పరీరంభమునన నిందీవరాక్షి
తలుగునే యన్న యాయువు, తటిగనేని
మిగిలినదె యనుభూతమా మెలత! కాక
యివుడె గతియింతు కాదటవే లతాంగి!

(సమీపించును)

ద్రౌ:- (తొలఁగి) పరశ్రీలపై నేల ప్రసరించుచున్నవి
నీ దృక్కులు? నీవేమొ బాహుబలతృణీకృతాఖిలమత్స్యదేశ
శాత్రవుఁడనటే! ఇది నీకు యోగ్యముకాదు. పరశ్రీసంగమంబునఁ
గలుగు దోషమును నీవంటి దోషజ్ఞునకు నాచెప్పఁ బనిలేదు.

కీచ:- ప్రేయసీ! కనఁబడుచున్న దివ్యజ్యోతిస్సును జల్లా
ర్పకుము. (చేయి గ్రహింపఁ బోవును)

ద్రౌ:- (తొలఁగి)

నావెంటఁ నిరతంబుఁ గాచికొని యున్నా రేవు రస్మత్పథుల్
ద్యావాభ్యంతరగామ లెందయిన గంధర్వుల్ స్వకీయాగ్రబా
హవిధ్యస్తసమస్తశాత్రవసమూహానంతకీర్తిస్ఫురత్
శ్రీవిద్యోతితమూర్తు లా కలన నీ చే టింతయుఁ దప్పదే!

కీచ:- ఇదియా యంతవలకు నీయనుమానము? నీ కేమియు
భయములేదు. నాబలము నాచేతనే యేల పొగడించెదవు?
రాజనములు సుష్టుగాఁ బండు నీమత్స్యదేశములే దానికిసాక్షులు.

ప్రసవమార్గణబాణసంపాతస్థితి
వాశరీరావయవముల వాసి చూడు
ముడుచుకొని యెంత బాణము పడునో యేమో
యంచుఁ గుంచుకొన్నవో యోసి చంచలాక్షి !

అలస్యముచేసి నన్నేలదహించెదు? నీయాలస్యంబుకొలది
నాప్రాణములు నిల్చు నను ధైర్యముగూడ నాకుఁ జెడుచున్నది.

ద్రౌ:-ఓయీ ! మహాగ్నిజూచి ఫలమని భ్రమించు
చుంటివి.

కీచ:-చెలీ! దయ చూడుము! నీశరీరస్పర్శచేతనే పులకిత
బ్రహ్మానందము పొందు నా కేల దూరదూరము పోయెదవు?
(సమీపించును)

ద్రౌ:-సుదేష్టా ! అయ్యో! నాజన్మ కిది మూడవ
పరాభవము. సుదేష్టా !

కీచ.-అయ్యో ! భూతలస్పర్శమాత్రభిన్న మైన స్వర్గ
మేల నిరాకరించెదవు ?

ద్రౌ:-అయ్యో ! నీ యీ ప్రవర్తన మీయక్క-గారి
యంతఃపురగౌరవమునకు భంగకర మైనది.

కీచ:-(నివ్వెఱివోయి) మంచి సంగతి జ్ఞాపకము జేసితివి.
కాని నాహృదంతరము దహించుచునే యుంటివి.

ఏ ప్రశీలనవాకణశ్రీప్రకాశ
మైన నిముసంబు నందు నా యంగ మంటి
ప్రసవనిర్గతమకరందమస్పృశశిశిర
మైన నీ మేను స్వర్గసౌఖ్యం బొసఁగునా !

(నిష్క్రమించును)

సు:-(ప్రవేశించి) అమ్మా! సైరంద్రి. ఇదేమి? శోకాధ
దేవతవోలె నున్నది.

ద్రా:—దేవీ! చూచితివా, యీ దీనురాలి యవమానము!

సు:—ఏమమ్మా?

ద్రా:—నీ తోబుట్టు వట. అతనిపేరు నాకుఁ దెలియదు. మీ రెవ్వరు లేకుండ నన్నుఁ జెఱఁజట్ట వచ్చి, దేవి! యేమని చెప్పుదును! నాజన్మ యేమోకాని సురక్షితము లైన ప్రదేశములలోనే నాకుఁ బరాభవములు తటస్థించు చున్నవి. చెప్పితిని గదా తొలుత నీతో, నొకానొక కారణమువలన నాపతుల యెదుటనే నిండుసభలో మున్ను పరాభవింపబడితి నని. మఱల నిదిగో! భూమింజమాదిరాజకుమారులు గూడ రారాని యీ యంతఃపురమున నా స్థితి యెట్లైనది?

సు:—అయ్యో! ఎంతపని జరిగినది. తల్లీ! ఇది యెవ్వరితో ననకుము. నేను వానిని జీవాట్లు పెట్టి పంపించెదను. ఇంక నీవున్నంతవఱ కతఁడెచటికి రాకుండఁ జేసెదను. నాకెంతటి యప్రతిష్ఠ వచ్చు పని చేసినాఁడు. నాచేత నైనంతవఱకు వాని బారి నీవు పడకుండఁ జేసెదను. దురపిల్లకుము.

ద్రా:—కానిమ్ము! నీయండఁ జేరితిని గదా! దానివలన గలుగు ప్రతిష్ఠాప్రతిష్ఠలు నీవియే!

సు:—అమ్మా! మన్నింపుము. నే నతని కన్మోఱఁగి పోవుటకే యిచటినుండి వెళ్ళితిని. నే నున్నచో నట్టిది తటస్థించెడిది కాదు! నీవిచ్చటి కెట్లు వచ్చితివి?

ద్రా:—ఆతఁడు మొదట నన్నుఁ గలసికొని యేదియో ప్రసంగించవచ్చినాఁడు. నేను మారాడక్కయతని దప్పించుకొని నీతోఁ జెప్పునలె నని యిచ్చటికి వచ్చితిని. మీరు లేరు, ఆతఁ డిందుండెను.

సు:—చెలియలా ! ఇక్కట్టులలో నున్నవారికే క్రొత్త యిక్కట్టులు. నాతో వాడు నీప్రసంగమే తెచ్చినాడు. నే నతని యెదుట నున్నంతవఱ కట్లే మాటలాడు ననియు, నతని వదలి పోయిన బాగుగనుండు ననియు, నే నిచటినుండి వెడలిపోతిని. నీతో నీవిషయము చెప్పి యతఁ డిందున్నంతసేపు నీవు వాని కనులకుఁ గన్పించకుండ నుండుమని చెప్పుటకు వచ్చితిని. నీవు నాకుఁ గనరాలేదు. దురదృష్టమువలన నీ విచ్చటికే వచ్చితివి కావలె. తల్లీ ! నీకడుపు పుచ్చుకొని బతిమాలెదను. సుదేష్ట యంతః పురమున నిట్లు జరిగెనని చెప్పుకు మమ్మా యెచ్చటను! నేను నీ కింక యెద్దడి లేకుండఁ జేసెదను. అట్లు చేయనని నాచేతిలో చేయి నేయుము.

ద్రౌ:—అన్నవస్త్రము లిచ్చి పోషించితి విన్నాళ్ళు. నేఁ డేదియో నాదురదృష్టమున నిట్లు ఘటిల్లినది. నీవేమి చేసెదవు? తల్లీ ! నిన్ను నే నెఱుగనా! నీపై నేదేని యని నే నేమని బ్రదుకగలను.

సు:—నీ వింక పద—వల్లకీ! సింహబలుఁ డెందున్నాడు ?

(తెరపడును)

ద్వి తీ యాం క ము

ప్రవేశము:— కీచకుడు. ఉద్యానములో

కీచ:—

ఈవిరహవహ్ని నన్ను దహించు నిదియుఁ
గాల్చి బూడిద చేయదు కాయ మింత
యా లతాంగి దయావ్యాపృతాక్షియుగము
ప్రాణములతోడ లే దేమొ ప్రాప్తి నాకు?

ఆ మనోహరిణి కపోలస్పర్శ గావించియో, యాజగన్మో
హిని యధరామృతరసాస్వాదన మొనరించియో, గాఢ మగు
నా లతాతన్వీపరిష్వంగ మనుభవించియో, చివర కాముద్దరాలి
కరాంభోరుహము నంటియో వచ్చిన, నామనస్సున కింతవేడిమి
యుండెడిది కాదు.

ఏ ప్రళీలవాఃకణశ్రీప్రకాశ
మైన నిముసంబునందు నా యంగమంటి
ప్రసవనిర్గతమకరందమస్పృశికిర
మైన నీమేను స్వర్గసౌఖ్యం బొసఁగునా?

యని చివరకని వచ్చితిని. ఆమె రసికురాలయిన నా
మాటలలోని రసజ్ఞత్వము దెలిసికొనదా? అప్పుడు నా భావో
న్మాద మా జవరాలికి బోధపడదా?

ఊరక నాకుఁ బిచ్చియాలోచన లేకాని, యామె యప్పటి
స్థితిఁ జూచిన నామనోరథము కొనసాగునట్లు లేదు. నే నామెను
స్మృశింపఁ బోయినప్పు డాపొలంతుక స్త్రీసహజమైన సిగ్గుచేతఁ
గంపించినట్లు లేదు. నిజముగా తన పాతివ్రత్యము పాడైపోవు
నేమో యని భయపడినట్లున్నది కాని—

నా యప్పటిమాట లామె కసలు వినబడెనో లేదో!
అక్కటా! నా దౌర్భాగ్య మేమని చెప్పుదును!

న నీ లతా పతాన మెంత వేధించుచున్నది? చల్లనగదా
యని యిచ్చోటు జేరితిని.

ఇది వసంతమా? కోకిలైన గూయుచున్నదా? అకాల
మున నీ కెందు కింత యలజశి !

అభినవజలధరసుందర
మిభరాజకిశోరహస్తవృతమో యను నీ
సభ మింత నీ సుమాస్త్ర
ప్రభావమున కెట్లు సాయపడునో మదనా !
చాలు నేమందు నాయంగసంధులెల్ల
విలుగఁ బొడిచితి నీమహావేశ మింత
యొప్పునే యవేశల నేమి యొరిగి పోయె
ధర జలధిలోన నీకుఁ దొందరయె కాక,

నా సంక్షుభితమైన యీదేహము కొంచెము విశ్ర
మించినఁగాని తేరుకొనదు. (పంచుకొనును)

వల్లకి:—(ప్రవేశించి) ప్రభూ! ప్రభూ! ఏమి యీయన
మారాడఁడు? పాపము! ఈయనను నే నెఱుంగుదును. కొం
చెము కష్టమేనియు నోర్చుకొనలేడు.

అబ్బా! స్త్రీ లెంతకుఁ జాలరు! ఏమో యభినయము!
ఈసైరంద్రివిషయము నేనెఱుంగనా! మహాపత్రివతవలె నటించు
చున్నది. ఏదీ, యీవిషయమున నా చెప్పినటులఁ జేయక
పోనిమ్ము, ఈమె పరువేమైన దక్కనిత్తునేమో! ప్రభూ!

కీచ:—(లేచి) వల్లకి! ఎందుకు?

వ:—స్వామీ! అదియేమి? ఇట్లు పడిపోతిరి?

కీచ:—నీ యున్నది, నా పాణము లా మనోహారిణి గుఁజ
కొనుచున్నది,

వ:-చి తము.

కీచ:-వల్ల కీ ! నిన్నొక టసిగెదను.

వ:-మహాప్రసాదము.

కీచ:-ఆమె పేరేమి?

వ:-సైరంధ్ర యని వాడుక. అసలు మాలిని.

కీచ:-మాయక్కగారి యంతఃపురమున నెన్నిదినములుగా నివసించు చున్నది.

వ:-సంవత్సరము కావచ్చుచున్నది.

కీచ:-ఆమె వృత్తాంత మింతకన్న నేమియుఁ దెలియదా?

వ:-ఆమె కయిదుగురు పతు లున్నారట. వారు గంధర్వులు.

కీచ:-(ఊరకుండును.)

వ:-ఏ మాలోచించు చున్నారు?

కీచ:-నీకు నామెకు నేమియుఁ జెలిమి లేదా?

వ:-ఎక్కువ లేదు.

కీచ:-ఆమె లోచనములలో తౌల్య మున్నది. అయిదుగురు భర్తలకు భార్యయూ ! ఎంత కాముకి!

వ:-మీ రనునది నాకుఁ దెలియుటలేదు.

కీచ:-ఆమె కనులలోఁ జిత్ర మున్నది. ఆ కన్నులు నీ కెట్లు కనఁబడును.

వ:-నే నెప్పుడు నాలోచించలేదు.

కీచ:-ఏమో కష్టము లనుభవించిన జీవి కన్నులవలె నుండవా?

వ:-ఆ ! అట్లే యుండును.

కీచ:-అవి యంతియకాదు. కామోదేకమును గూడ సూచించుచున్నవి. ఆయమను గుఱింది నీకేమైన ననుమానము లున్నవా?

వ:-ఆమె దేవరవారి కంత యలభ్య కాదు.

కీచ:-ఏమో చెప్పుము.

వ:-ఆమె రాతురులం దప్పడప్పు డెచటికో పోవుచునే యుండును.

కీచ:-పతులు గంధర్వులంటేవే ! వారును నీమెయు నేర్పఱచుకొన్న సంకేతమున కేమో!

వ:-అయిన !

కీచ:-అప్పు డామె శీలమును మన మెట్లు శంకింపఁ గలుగుదుము.

వ:-కాని పతులతో మాత్రము నిశాకాలములయందు స్వైరసంచారము సేయుమని యున్నదా?

కీచ:-అదికాదు! ఆమెప్రవర్తన యెట్టిదో తెలియవలెను.

వ:-నిజ మైనమాట కిటువంటి స్త్రీకి గంధర్వు లెవరు భర్తలు కాఁ గలుగుదురు.

కీచ:-ఎందుచేత ?

వ:-ఈ మాత్రము సౌందర్యమునకా ?

కీచ:-ఈ మాత్రము సౌందర్యమునకా! వల్లకీ! స్త్రీల సౌందర్యము స్త్రీలకుఁ దెలియదు.

వ:-అయినను గంధర్వులు మనుష్యుల కెట్లు పతులు కాఁ గలుగుదురు ?

కీచ:-ఆమె సౌందర్యమునకు గంధర్వులే కాదు. త్రిలోకాధిపతులుగూడ తల లొగ్గవలె.

వ:-మీ రెన్నియైనఁ జెప్పుడు. ఆమెను గుఱించి నా కను మానముపోలేదు. వ్రతము లని, నియమము లని కాషాయంబులు కౌపీనంబులు ధరించుట కేమి గాని యందఱును మనుష్యులే.

కీచ:-మాయక్క సుదేష్ట యెక్కడ నున్నది ?

వల్ల:-ఆమెతో సైరంధ్ర యేమి చెప్పినదో, పట్టపుదేవి తమకై వెదకుచు వచ్చినది. నేను మిమ్ము వెదకి తీసికొని వచ్చెదను, మీ రంతఃపురమునకు పదు డని యామెను బంపించి వచ్చితిని.

కీచ:-ఏమి చెప్పియుండును ?

వల్ల:-ఏమి చెప్పియుండును, ఇదియే.

కీచ:-మాయక్క యేమని యుండును?

వల్ల:-దేవిగారికిఁ గోపము వచ్చిన ట్లున్నది.

కీచ:-కోపమే!

వల్ల:-రండు పోదము. ఆమెను బ్రసన్నను జేసికొందురు గాని.

కీచ:-వల్లకీ! నే నిందుండి కదలఁజాలను.

వల్ల:-అయిన నేను బోయి యామెను మీయెడలఁ బ్రసన్నను జేసెదను.

కీచ:-ఎట్లు!

వల్ల:-ప్రభువులు నిస్సహాయులై యీ పూవుటీరమ్మునఁ బడిపోయిరని, పిలచిన పలుకుట లే దని చెప్పెదను. అప్పు డామె కోపము పోవును.

కీచ:-సరే! నే నిండే పండుకొనెదను! పొమ్ము!

(వల్లకి నిష్క్రమించును)

కీచ:-(అలోచించుచు)

చారుమంగళసప్తచర్మాసమయవి
లాసమృదులసేవాబ్జచూడామధురిమ
పట్టువడె తదంచితకేశబంధ మందు
ఆ లలితకైకము బంధమయ్యె నాకు!

ఆమె సైరంధ్రి యని కాని, యింకేమియుఁ దెలియదా?
అంతటి యజ్ఞతావస్థ యెందులకు? ఆమె భర్త లైదుగురా?
ఈ కథ యేమో స్మృతికిఁ దెచ్చుచున్నది. ఆమె యెవరై ననేమి?
ఆ మనోహారిణికి నాయందు దయ లేదుగా!

గాఢపరివ్వంగకలితసౌఖ్యాంభోధితరంగలు మచ్చిరోధార్యము లగు
తత్కరస్పర్శ మొత్తమ్ము లై గుమికెడు పులకలు మేనఁ బ్రభూతము లగు
మద్భగంతమ్ముల మసృణచంచలవిసేలాపాంగముల్ ప్రేమదీపిక లగు
నా మూర్తి కా చిరంటీమందహాసచంద్రికలు మున్నాడు దీర్ఘకలె యగును

ఆ విలాసిని పయ్యెన యందె నాకు
రేబుపల్ నిద్ర లగు నామె మృదుమనోజ్ఞ
సుప్రసన్నాననప్రభాజ్యోత్స్నలంద
యా హృదయతాప మణిగుస యేని నాకు.

నా ప్రాణములు జీవ్వన లాగుచున్నవి. కొంచెము
విశ్రమించెదను. (పండుకొనును.)

ప్రవేశము—సుదేష్ట - వల్లకి

సుదేష్ట:-వల్లకి! తమ్ముఁ డెచ్చట?

వ:-అమ్మా! ఇటునిటు. ఇదిగో యీ లతావలయము

నొద్ద నొడలు తెలియక పడియున్నారు.

సు:-(చూచి) నాయనా! సింహబలా!

వ:-అమ్మా! నేను చిలచితిని. పలుకలేదు.

సు:—అయ్యో! ఇదియేమి! దీనికి గారణము?

వ:—ఎట్లు తెలియగలదు.

సు:—వైద్యుని బిలుచుకొని కమ్ము నీవుపోయి.

కీచ:—(లేచి) ఏమమ్మా! అంతనిర్దయ! ఎవరా వైద్యుడు? మీరనుకొనుచున్న మాటలు నేను వినుచునే యున్నాను. ఓపికలేక మాటాడలేదు. నా యీవ్యాధికిఁ జికిత్స చేయించ నెంచెదవేని యావెజ్జు నెవరో పిలుచుకొని వచ్చుటేల?

సు:—ఇంక నదియే ధోరణియా? పరకాంతలపై నింత దురూహగల నీవు బాగుపడవు. సైరంద్రి యెవరనుకొంటివి? మత్స్యదేశాధీశుని యంతఃపురపరిచారిక. ఆమెమీఁద నీఁగ వ్రాలినచో విరాటనృపతికిఁ దలచరాని తలవంపు. మత్స్యదేశ ములకు నీ వండ వనుమాట నిజమే. నీయండ దేనికి మాకు? ధర్మము నడుపుటకు; న్యాయము దీర్చుటకు. రాజులు గలరు. రాజాంతఃపురములు గలవు. ఇట్టి యసభ్రంశపుపను లెందును జరుగవు. నాగొంతులోఁ బ్రాణ ముండువఱకు నీ కాస్త్రీ లభింపదు. నీయంత బాహుబలశాలులు కాకపోవచ్చును గాని నాభర్తయుఁ బుత్రుఁడును నంత తేజోదర్శిదులుగారు. నీకు నిజ ముగా నా లతాంగిమీఁదనే యభిప్రాయముండెనా మొట్ట మొదట మత్స్యదేశమును భిన్నముచేసి మాయందట కుత్తుకలుఁ గోసి యనంతర మామెను హరించుకొని పోమ్ము. (నిష్క్రమింప)

కీచ:—హా! హా! ఇవి యేటి మాటలు. అక్కా, నన్ను రక్షింపుమని కాళ్ళబడితిని గాని యధికారము జూపించితినా? ఆమె కంతతొందర యెందులకు? ఈ మన్మథానల మోర్పుకొన లేక నే నుండగాఁ దన్నెమరికిని?

విరాటనృపతి నా వలననే బ్రదుకుచున్నాడా? నేనే
యతని రక్షించుచుంటి నని యంటినా?

ఈ మహాంభోధిఁ దరియించు పెట్టు? అబ్బా! శూలముల
వంటి మాటలు! ఆమె నిందాక వదలిపెట్టినది యిది తనయంతః
పురమని గదా! నిజముగా రాజ్యమంతయు నా భుజబలము
మీఁదనే యాధారపడి యున్నను నేను వారికి నమ్రముడనయియే
యుందును గాని రాజసపుపోకడలు పోను.

అక్కా! ఇంతమాత్రము తెలిసికొనలేక పోతివి. సింహ
బలుఁడు నేడో జేపో యీమన్మథానలమునఁబడి నశించి పోయి
నప్పుడు శాత్రువులు మత్స్యదేశము నాల్గువైపులనుండి చుట్టు
ముట్టినప్పుడు, నామాట నీకు జ్ఞాపకము రాఁగలదు. అపు డను
కొందువు, 'అయ్యో! అంత వినయవంతుడైన తమ్ముని చేతు
లారఁ జుపుకొంటిమే' యని. అప్పుడు మీ కెవ్వరు సాయపడు
దురు? సైరంధ్రపతులైన గంధర్వులు వచ్చి సాయపడుదురు
గావలయు.

వ:-స్వామీ! నిరాశఁ జెందకుఁడు.

కీచ:-మొట్టమొదట నీమాలిని వచ్చి కొలువునఁ బ్రవే
శించినప్పుడు నీ వున్నావా?

వ:-చి త్తము.

కీచ:-అప్పు డీమె యేమని చెప్పి ప్రవేశించినది? అప్పటి
మాటలు జ్ఞాపకము చేసికొని యొక్కొక్కడే నెమ్మదిగ నన్నియుఁ
జెప్పుము.

వ:-తనపేరు మాలిని యనియు, దాను గూడు బట్ట
యిచ్చిన సేనఁ జేసెద ననియు, నీచవృత్తిఁ జేయ ననియు తా

నొక్క సంవత్సరముకన్న నిండుండ ననియుఁ జెప్పినది.

కీచః—ఒక్కసంవత్సరమేనా ! తరువాత!

వః—తనవిరోధు లెవరో నిండుసభలోఁ దన్ను దలపట్టి కొని యీడ్చి రనియు, నీసంవత్సర మైనతరువాత తనకు మంచి రోజులు వచ్చుననియు—అప్పు డాపగ తీర్చుకొనునట.

కీచః—ఇది నా కొక విధముగాఁ దోచుచున్నది.

వః—ఏ విధముగా ?

కీచః—వల్లకీ ! మాయక్కగా రన్నమాటలు నీ వన్నియు విన్నావుగద.

వః—చి త్తము

కీచః—మఱి యేమిగతి ?

వః—ఈ కార్యభారము నామీఁద వేయుఁడు.

కీచః—నీ వెట్లు చేయఁగలవు ?

వః—దేవరవారి దయయున్న నది యెంతసేపు?

కీచః—ఎట్లో చెప్పుము.

వః—సైరంద్ర యర్ధరాత్రములయం దప్పుడప్పు డెచ్చ టికో వెళ్లుచుండునని మీతోఁజెప్పితినే. ఇప్పుడు దేవిగారి వద్దకుఁ బోవుచుఁ ద్రోవలో నామె కనంబడఁగా నడిగితిని.

కీచః—ఆమె యేమన్నది ?

వః—ఏమన్నది ! మొగము వెలకిల వేసినది. మఱిలఁ దెలివి తెచ్చుకొని ‘అది నీ కెందుకు’ అన్నది. ఇది యంతయు నేను బయటపెట్టనా యని బెదిరింపగా ‘చెప్పుకొనుము. నా భర్తలవద్దకుఁ బోయితి’ నన్నది.

కీచః—మఱి యట్లును నింకేమందువు ?

వ:-స్వామీ! అది కాదు. నిజముగా నామెభర్తలవద్దకే పోయేనేని యామె మొట్టమొదట నే నడిగినప్పుడు మొగము తేలవేయవలసిన యవసరమేలేదు. ఇది తరువాత గ్రుక్కతిప్పు కొని యనినమాట.

కీచ:-సరి, దానికేమి! నీ విప్పు డిక్కార్య మెటుల సాధించగలవు.

వ:-ఆమెను మీయింటికిఁ బంపించెదను.

కీచ:- (ఆశ్చర్యముతో) అది యెట్లు సాధ్యము?

వ:-నుదేష్టాదేవికి మదిర యన్న మిక్కిలి యిష్టము. తమ యింట దొరకుఁబ్రత మంచిమదిర భూమండలంబున నెందును లేదుగద. కావున 'మీయింటనుండి మదిరఁదెచ్చెదనని నేన చెప్పెదను. తరువాత నే నేదో పనిమీద నున్నట్లు నటించి సైరంద్రుని నీపనిమీదఁ బంపించెదను.

కీచ:-ఆమె రాదేమో!

వ:-అయ్యా! ఇది సేవావృత్తి. దారిలోఁ ద్రాచుపాము కాపువేసికొని కూర్చున్నదని తెలిసినను వెళ్ళితీరవలెను?

కీచ:-వల్లకీ! అంతమోస మెందులకు?

వ:-దేవరవారి చిత్తము.

కీచ:-ఆహా! ఇదేమి?

ఒక యెడ నిది న్యాయము కా
దు కా దనియె యంతరాత్మ మాపించెడు త
ప్పుక చేయకున్న నసువులు
పెకలించెడినో మరుండు వీతదయుండై

వల్లకీ! నీ యీ మోసము నుదేష్టాదేవికిఁ దెలిసినచో!

వ:-ఆమె మీ మీద నిప్పుడు కోపగించి పోయినదా ?
 ఇదే యామె నీరాతిరియెల్ల వేధించును. ఆమెకు నిద్దుర పట్టదు.
 “అయ్యో! సింహబలు న ట్లెందుకంటి” నని తహతహపడు
 చుండును. అప్పుడు కొంచెము మద్యము త్రాగి నిదురించిన
 శాంతిగా నుండునని చెప్పి మత్తుపదార్థము గలిపి యామెకుఁ
 దాగించెదను.

కీచ:-సైరంధ్రి నీమాటలమీద రాక సుదేష్టాదేవి
 యాజ్ఞపుచ్చుకొని గాని రా ననునేమి.

వ:-ఆమత్తులో దేవి ప్రతిదానికి ఊ, ఊ, యని యంగీ
 కారమే.

కీచ:-తరువాత నిది యామెకుఁ దెలిసిన !

వ:-ఒక్కసారి సైరంధ్రి తమ యింటికి వచ్చిన తరు
 వాత గావిషయముఁగూర్చి యామెతోఁ జెప్పునది యెవరు ?
 సైరంధ్రి యేమంత పిచ్చిదా ? రానున్న సిరికి మోకా లడ్డు
 పెట్టుటకు. ఆయింట రాజభోగముఁ జూచి యామె మఱిల నీ
 యంతఃపురమునకు వచ్చినగద.

కీచ:-వల్లకీ ! మఱి సైరంధ్రి యెప్పుడు వచ్చును ?

వ:-ఈరాత్రి వచ్చునో రాదో! తెల్లవారు వఱకుఁ దమ
 గడప దగ్గర నామె యుండఁగలదు.

కీచ:-ఇది నిజమేనా !

వ:-సంశయము లేదు. సెలవు.

(నిష్క్రమించును) (తెర)

తృ తీ యాం క ము

ప్రవేశము—సుదేశ్వు

సుదేశ్వు:—నే నన్నిమాట లనినను జవాబుకూడఁ జెప్పలేదు. నాయం దెంతవినఁముఁడు. అట్టివాని నూరక పట్టుకొని యెన్నిమాటలు, ఎట్టెట్టిమాట లంటిని. ఇత డేమి ధూర్తముగాఁ బ్రవర్తించెనా?

అతని భుజాబలమున మత్స్య దేశములు శత్రుభీకరముగా నున్నవి. మత్స్య దేశములు ధర్మభూమి యగునన్నచో నది యతని భుజోపార్జితపౌరుషమువలన. అతఁ డన్న నామనోనాధునకు నెంత గౌరవము! అతని నంతగా నుపాలంబించుట తప్పి.

అయినను నంతమాత్ర మనవలసినదే. అతఁడు నామాట లెక్కసేయఁడా? చేయక? మాలినీవిషయమున దుష్టముగాఁ బ్రవర్తించవలె. అది యెన్నటికిని జరుగనేరదు. జరిగినచో నిక నాది యంతఃపురమేమిటి? ఇతఁ డేమిటి? ఉత్తరుఁ డైన నిట్టి పని జేసిన నిందార్హుఁడు. శిక్షార్హుఁడు.

ఎంతగా నిశ్చయించుకొనినను నతని నిట్లు పలికిన తరువాత నా మన స్సంత శాంతముగా లేదు.

వల్లకి ప్రవేశించును

సు:—వల్ల కీ! మాసింహబలుఁ డేమైనాఁడు?

వ:—వారియింటికి వెళ్ళినారు.

సు:—నే నట్లనగా నే మన్నాఁడు?

వ:—పాపము, కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకొన్నారు.

సు:—అయ్యో!

వ:-మీ రప్పు డెటువంటిమాట అన్నారు. వారు చాల మంచివారు గనుకనే యూరకొన్నారని నాయుద్దేశ్యము.

సు:-ఊరకొనక యేమిచేయు నందువు?

వ:-దేవిగారిని వారేమి చేయఁగలుగుదురు ? వారికిఁ గోపము వచ్చెడిదే యింకొక రైనచో.

సు:-అవును. అతనికిఁ గోపము రాలేదు.

వ:-మీరు వచ్చినతరువాత “వల్లకి! మాయక్కగారు చూచితివా నన్నెట్టి మాటలన్నదో! ఛీ! యింక నా బ్రతు కెందుకు! ఆమెచేత నిట్టిమాటలు పడి నే నీ యంతఃపురమున నుండుటకన్న సిగ్గుమాలినపని లే” దని వెళ్ళిపోయినారు.

సు:-ఇంక నిక్కడకు రాఁడా యేమి?

వ:-ఏమో!

సు:-అతఁ డివ్వాట కంఠదూరము వెళ్ళి యుండును ?

వ:-రథ మెక్కి వెళ్ళిన యాయన యెంత దూరమైన వెళ్ళును.

సు:-వల్లకి! నిజముగ వీరిపోయియున్నకుఁ గోపము వచ్చినదా ?

వ:-గోపము నాకుఁ దెలియదుగాని దుఃఖము వచ్చినది.

సు:-అది సరియే కాని పాప మాజీవితజోలి తన కెందుకు?

వ:-అమ్మా? ఎవ్వరే సంగతు లేట్టివో! అందఱకు నెట్లు తెలియును.

సు:-నా కీ నాడు తలనొప్పిగా నున్నది.

వ:-అది తలనొప్పి కాదు.

సు:—మఱి యేమి ?

వ:—కీచకమహారాజుగారి నన్యాయముగ నట్లంటిమే
యని తమ మనస్సులో నున్న యాందోళన.

సు:—కావచ్చును.

వ:—కొంచెము విశ్రమింపుడు.

సు:—(పండుకొనును.)

వ:—అమ్మా ! ఇప్పు డెట్లున్నది ?

సు:—వల్లకీ ! సైరంధ్రుని బిలుపుము.

(వల్లకి నిష్క్రమించును.)

సు:—సైరంధ్ర గొంతుక యెంత మంచిది ! కంచుగీచిన
ట్లుండును. సంగీతము విన్నచో నా తలనొప్పి తగ్గునేమో !
సైరంధ్ర యెవ్వరో ! ఆమె రాజాంతఃపురముల సేవఁజేయుటకుఁ
దగనిది. ఆమె కేమైన పని జెప్పవలె నన్న నాకుఁ దల కొట్టు
కొన్నట్లుండును.

వ:—(ప్రవేశించును.)

సు:—సైరంధ్ర యేది ?

వ:—వచ్చుచున్నది.

సు:—(స్వ) ఆమె పట్టమహిషి యగుటకు యోగ్య.
నడచుచున్నప్పుడు కలహంసవలె నుండును. తొందరగా
నడువనే లేదు.

సైరంధ్ర:—(ప్రవేశించి) దేవిగారు నన్నుఁ బిలువనంపిరి.

సు:—అమ్మా !

సై:—ఈసంబోధనమే నీయాభిజాత్యముఁ జెప్పుచున్నది.

సు:—నాకుఁ దలనొప్పిగా నున్నది.

సై:-ఏమైన శ్రమ గలిగిన దేము.

సు:-ఏమియు శ్రమ లేదు.

సై:-గాలి యంతబాగుగ లేదు. చలిగాలి వీచుచున్నది.

సు:-మబ్బులు బాగుగాఁ బట్టిన ట్లున్నవే.

సై:-కొంచెము నన్నని తుప్పర పడుచున్నది.

సు:-వల్లకి! నీవు దుప్పటి తీసికొనిరమ్ము. (వల్లకి నిష్క్రమం.)

సై:-ఎందుచేత వచ్చినట్లు తలనొప్పి?

సు:-వల్లకి దుప్పటిఁ దెచ్చినదా?

వ:-ప్రవేశించి ఇదిగో! కప్పుకొనుడు.

(సు దేష్ట కప్పుకొనును)

సై:-(స్వ) బంగరుజరీయించుఁ గల నీసేలువ కప్పుకొన నీమె సూర్యకిరణములు వ్యాపించి తళతళలాడు తెల్లమొగిలుచేఁ బ్రకాశించు సంధ్యాసతివోలే నున్నది.

సు:-(వల్లకితో) నీవు వెళ్ళుము. (వల్లకి వెడలిపోవుచు.)

సై:-మొగము మీఁద కూడఁ గప్పుకొనుడు.

సు:-ఊపిరాడదు. నాతలనొప్పియుపశమించుట కేదైనఁ బాడి వినిపించుము.

సై:-వర్షపువు గూర్చి పాడుదునా?

సు:-పాడుము.

సైరంధ్ర:-

స్ఫూర్తిభవత్యే శభారాయితోత్తాల కాదంబినీస్నిగ్ధ కాంతి యగుచు
మస్పృణ కేశనిబద్ధకుసుమాలాయిత సౌదాచనీప్రభాజాల యగుచు
అతినిరంతరపతత ద్రుతపర్వబిందుసంతారంబున రసార్ద్రమూర్తి యగుచు
శ్రీబలా కావధూటీబద్ధమాలికోద్యన్నాత్మమాక్తికహార యగుచు

పతి పరిష్కంగమున కయి బడలి యుండి
 క్రొత్తగా వేసమును గూర్చుకొన్న వధువు
 వలె వినూత్నభావములందుఁ దొలుకులాడు
 వారిబిందుల కన్నీట వర్షముతువు.

సు:—తలనొప్పి కొంచెము తగ్గినట్లుగా నున్నది. ఇంకొక
 గీతమును బాడుము.

కడిమి పూచినదో లేక చిగిర్చినదో యంచుఁ దొంగి చూచినది విద్యుల్లతాంగి
 యెదురుగానరు దెంచు భృంగమ్మునకు స్వాగతమ్ము పాడినదిమంనారసుమము
 పతిసంగమార్గమ్ము పరువులెత్తినది శైలాగ్రనిస్సృత నిర్ఘరాబ్జనేత్ర
 సిగ్గుచెందినది పచ్చికబయల్ నుపేరి పులక లందినయట్టి పుడమిపడఁతి

నవజలదమాల సేయు గానంబులకును
 నవమయూరాంగనలు సల్పు నాట్యములకు
 భరతశాస్త్రదేశికమాళి పాఠశాల
 వోలెఁ జూడ ముచ్చటయయ్యెఁబో వనంబు.

ప్రథమవర్షబిందువుల పైఁ బట్టువడిన
 ప్రకృతి యేవిధమ్మున మఱిల్చుకొన లేక
 యీ బలాక లాకాశపు ఔల్ల లందు
 నందు నాబద్ధనిశ్చేణులై మెలంగు.

శ్రావణముచేత నిట్లై యాషాఢమాస
 బహుళపక్షమ్ము హరియింపబడియేనేమొ ?
 యెంతదళ మయి క్రమ్మిన పీఠజలదము
 లమృతనివ్యందములు హృదయాంచలములు

నవవయఃప్రౌఢ లైవట్టి నాతుకిలు వ
 సించు నీసౌధపుగవాక్షసీమలందు
 నీలజలదశకలరమణీయములును
 బహుసునోజ్జము లగురుధూపములు గ్రమ్మె

ఏమీ! ఈమె నిద్రవోయినదా యేమి? నే నిం కిందుండి పోయెదను.

సు:—(అర్ధనిద్రలో) వల్లకీ! కీచకుని బిలుచుకొని రమ్మ.

సై:—(బెదరి, తనలో) ఇదియేమి? అతని పేరిప్పు డెందులకు? (ప్ర) అతఁ డిప్పుడెందులకు?

సు:—(అర్ధనిద్రలో) అతని నే ననరానిమాట లంటిని. సైరంధ్రి మాటలు నమ్మితిని.

సై:—సైరంధ్రి యబద్ధము చెప్పిన దందురా?

సు!—(అ-ని-) ఆమె యట్టిది కాదు.

సై:—(స్వ) ఈమెబెదరుచున్నది. పాపము; ఈరాజ్యము వాని భుజబలముమీఁదనే యాధారపడియున్నదట. ఆ తఁ డు పోయిననేమి? సుదేష్టా! నీకు వచ్చిన భయములేదు. సంవత్సరము నీరాజ్యమునఁ దలదాచుకొన్న కృతజ్ఞత మీరాజ్యరక్షణార్థము పాండవసింహములచేత నేమి చేయించలేదు? (ప్రకాశముగ) దేవి! నిదురపోమ్ము. ఇంకొక గీతము పాడెదను. అప్పుడే చీకట్లు గ్రమ్మినవి.

ఈ శిశిరవాయువులు సన్నయీల వేయు
నల్లనల్లన. తరుకాఖిలందుఁ జేరి
ప్రణయినీనవ్యసంకేతపద్ధతులను
నెన్నిదిసములుగా నేర్చుకొన్న వగునా.

ఇంటిచూరుల నుండి స్రవించు నీటి
బొట్టు లొకఁతెగాఁ బడి భూమిమీద
సరి యగునెడము గలిగి నిస్వసము సేయుఁ
బుడమిపైఁ జిన్నగుంట లేర్పడెడు నట్లు.

అరవిరిసినట్టి కలువలయందుఁ జేరి
మురిసికొనుచున్నయవి నీటిబొట్లు వరుస
వాడుకొన నింటిమూలలయందుఁ జేరి
మెల్లముడుచుక కూర్చున్న పిల్లలట్లు.

ఈమెకు నిద్రపట్టినది. నేను బోయెదను. (నిష్క్రమించి)

వ:—(ప్రవేశించి) సైరంధ్రిపోయి యెంతసేపైనది. మరియు
పదార్థముఁ గలిపి మద్యము సిద్ధము చేసితిని.

సు:—(అర్ధనిద్రలో) వల్లకీ! నీవు కీచకుని యింటికిఁబోము.

వ:—మద్యము దెచ్చుటకా?

సు:—(అర్ధనిద్రలో) మంచి మద్యముఁ దీసికొనిరా!

వ:—తీసికొని వచ్చితిని. పుచ్చుకొనుడు.

సు:—నాకుఁ గన్నులు తెరుపుమపడుట లేదు. నీవు నన్ను
నెమ్మదిగఁ గూర్చుండఁబెట్టి యిమ్ము.

వ:—(అట్లు చేయును)

వ:—ఎట్లున్నది? ఇది విఠాతమ్ములు కీచకమహారాజుగారి
కొఱకుఁ జేయఁబడినది.

సు:—(పండుకొనును)

వ:—ఇంకఁ గొంచెము తెప్పించనా?

సు:—ఊ—

వ:—సైరంధ్రి వెళ్ళి తీసికొని వచ్చెద ననుచున్నది.

సు:—ఊహా.

వ:—ఆమెయే వెళ్ళెద నన్నది.

సు:—ఊ

వ:—సైరంధ్రి యిప్పు డేమిచేయఁగలదు? నేను ముందు
వసారాలో నిలబడెదను. సైరంధ్రితో నెమ్మదిగా మాట్లాడ

వచ్చును. నేను రాకముందే యీమెకు నిద్రపట్టినది. సింహ బలునితో సైరంధ్రుని నే నడుగనిదే యడిగితిని చెప్పితిని. కాని మ్మిప్పు డడిగెదను. వచ్చుచున్నది.

సై:- (ప్రవేశించి లోనికిఁ బోఁబోవును)

వ:- దేవిగారు నిద్రపోవుచున్నది. ఎవరిని లోనికి రానీయ వద్దన్నది.

సై:- సరే (తిరిగి పోఁబోవును)

వ:- మాటమూ ! ఏమంత తొందర ! ఇప్పు డెంత ప్రాద్దుపోయినది.

సై:- ఒకజాము ప్రాద్దుపోయి యుండవచ్చును.

వ:- ఇప్పుడు నీవు నడచి యొంటరిగా నెక్కడికైనఁ బోఁగల్గుదువా ?

సై:- ఎందుకుఁ బోవఁయును ?

వ:- కాదు, వెళ్ళవలసివచ్చినచో వెళ్ళఁగలవా ?

సై:- నీవన్నమాటలు నా కర్థమగుట లేదు.

వ:- అదికాదమ్మా ! నీకు భయము లేదా యని.

సై:- నీకు భయము లేదా ?

వ:- నాకు భయము గనుకనే నీవు వెళ్ళఁగలుగుదువా యని యడిగితిని.

సై:- నాకును భయమే.

వ:- అవసరమైన పనియున్నచో?

సై:- తప్పనిసరికిఁ బోదుముగాని భయమెట్లును భయమే.

వ:- నీకు భయములేదు. నీవు రాత్రులం దెచ్చటికైనఁ బోఁగల్గుదువు.

సై:-ఈచమత్కారము బాగుగనున్నది.

వ:-ఎందుకమ్మా కోపము? నీకు భయములేదని నాకుఁ దెలియును గాననే చెప్పితిని.

సై:-నీ కెట్లు తెలియును?

వ:-అప్పుడప్పుడు నీవు రాతురులందు నొంటరిగా మే మందఱము నిద్రపోగాఁ జూచి పోవుచుందువుగా!

సై:-అవును. పోవుచుందును.

వ:-అందుకనియే భయము లేదన్నాను.

సై:-ఊ. భయము లేదు.

వ:-ఇటువంటి రాత్రులయందుఁగూడ భయము లేదా?

సై:-ఏమో యది నీ కెందుకు?

వ:-మన కేమి మాటలులేవా? విరోధమా మనకు? అట్లు మాటలాడెద వేమమ్మా?

సై:-చెప్పఁదలఁచిన దేదో చెప్పుము. అనవసరప్రశంస యెందుకు?

వ:-ని న్నొకమాట యడిగెద ననుకొన్నాను. నీవు కోపపడినచో నెందుకు?

సై:-అవును, ఎందుకు?

వ:-నాకు నడుగవలయుననియే యున్నది.

సై:-అడిగిన నడుగుము. లేదా లేదు.

వ:-నీ వట్లు పోవుచున్నది యెక్కడకు?

సై:-నా భర్తలు గంధర్వు లైదుగురుంటిరంటినే, బాహుబలతృణీకృతనిఖిలశాత్రవవీరులు! వారియొద్దకు.

వ:-అబద్ధము.

సై:-నోరుమూయుము.

వ:-ఓయబ్బ! మిగులుమాట లెందుకు? నీ విప్పుడు తత్తణము కీచకమహారాజుగారి యింటికి బోయి సుదేష్టాదేవికి మద్యముఁ దీసికొని రావలయును. ఆమెకు మిక్కిలి దలనొప్పిగా నున్నది. తన్ను నెవరును మాట లాడించరా దన్నది. ఆయనగారింటివద్ద మంచిమద్యము దొరకును. ఆయన ప్రత్యేకముగఁ దన యక్కగారి కని మదిర నిలువఁ జేసి యుంచును. అది త్రావిన గాని యామెకు శిరోభారము శమింపదు.

సై:-అతని యింటికి నేను బోను.

వ:-ఇది పనికత్తె యనవలసిన మాటయేనా?

సై:-ఇంత చీకటిలో నెట్లు?

వ:-ఏమో! ఎట్లో!

సై:-నిజముగా నన్ను దేవి యచ్చటకు వెళ్లుమన్నదా?

వ:-వెళ్లు మనలేదు. నేనే చెప్పితిని.

సై:-వెళ్ళుమన్నచో వెళ్ళేదను. ఆమెను గనుగొని మఱి పోయెదను.

వ:-ఆయమ నిద్దుర లేపవ ద్దన్నది.

సై:-నీమాట నేను నమ్మను.

వ:-నమ్మక పోయినచో నిక్కడ నూరకే కూర్చుండి సుదేష్టాదేవిగారికందాలోఁ బడి తినుచుండుము. వారిపగులకు మాత్ర మక్కటకు రాకుము. నా సొమ్మేమి పోయినది. ఆమె నీతోఁ జెప్పుమన్నది. నేను నీతోఁ జెప్పితిని. నీవు చేయుము. చేయక పొమ్ము. ఆమెచేత నీవు పనిచేయించు కొందువో

యామెకే నీవు పనులు చేసెదవో యది మీకుఁ దెలియవలెను.
నా కేమి తెలియును? (నిష్క్రమించును.)

సై:- ఇది యేమో పన్నాగము పన్నినది. నే నీరాత్రి
కీచకుని యింటికా? ఈయర్ధరాత్రముననా? నీవిడువైన బడినచో
నేమియగుదును. హా హా! నా భర్తలు బ్రతికిపోదురు.
స్త్రీచిత్తము పురుషుని భాగ్యమున్నాదు. నాభర్త లిట్టిమహాపద
లనుభవించుట నామూలముననే గదా!

నేఁ జింతకథ జరిగిన తరువాత నన్ను వానియింటికే
బంపునా సుదేష్ట? ఆమె యట్టిది కాదే! వల్లకి యేవైన దుష్టపు
మాటలు చెప్పి యొప్పించెనా? వల్లకి యీకోపముఁ జూచిన
సుదేష్ట చెప్పినట్లే యున్నది.

ఎఱిగి యెఱిగి పులియున్న పొదలోని కెట్లుపోదును?
ఆహా! సేవావృత్తి యెంతచెడ్డది. నే నిప్పుడు పోకపోతినా నా
భర్తల ధర్మమార్గసంచారిత్వమునకు నామూలమునఁ గళంకము
రాఁగలను. మాటనిలుకడకై సకలరాజ్యమును దృఢముగాఁ
బరిత్యజించిన యధిష్ఠిరచక్రవర్తి ధర్మపత్నినై నేనిట్టి యధర్మ
మేమని చేయను? మరణ మైనను గానిమ్ము. యజమానురాలి
యాజ్ఞ చేసితీరవలయును.

ఈ యర్ధరాత్రమున నచ్చట కెట్లు పోదును? పోదునుబో!
దాఁకి నాకేమి? నా యీ ప్రాణము విడుగుపడినను బోదు.
ఇంకెన్ని కడగండ్లు పడవలసి యున్నదో!

తీరా, యచ్చటికిఁబోయినతరువాతఁగీచకుఁడుపునః యట్లే
ప్రవర్తించినఁ జేయవలసిన దేమి? నే నీయర్ధరాత్రమున నెంత

యాక్రోశించిన నెవ రడ్డుపడెదరు? ఎట్టులైన తే పుదయమున నైనచో నేమో, భారమంతయు సర్వేశ్వరునిపైవెచి పోయెదను.

వల్లకి యబద్ధము చెప్పినదేమొ. సుదేష్టనే కనుగొనెదను.

సు:—వల్లకీ!

సై:—ఎందుకమ్మా!

సు:—సైరంధ్రి గీచకుని యింటికి వెళ్ళినదా?

సై:—(స్వ) ఇప్పటి కనుమాననివృత్తి యైనది.

సు:—దాహము.

సై:—తెల్లవారక ముందే పోవలయునా?

సు:—ఊ.

సై:—ఈ గాఢాంధకారమునఁ బోవు పెట్టు ?

సు:—అయ్యో! దాహము.

సై:—తెల్లవారిన తరువాతఁ బోయెదను.

సు:—ఊ

సై:—తెల్లవారువఱకు: గీచకుని యింటివద్ద నుండువలయును. ఇప్పు డెంతప్రాద్దుపోయినది! అదిగో హజారమున గడియలు కొట్టుచున్నారు. రెండుజాములు దాటినది. కాఱు చీకట్లు గ్రమ్మినవి.

(వల్లకి ప్రవేశించును)

సై:—వల్లకీ!

వ:—నాతో నీ కేసుపని ?

సై:—మఱి నీ వేకదా నన్నుఁ గీచకుని యింటికిబొమ్మన్నది.

వ:—వెళ్ళేదవా ?

సై:—వెళ్ళ నక్కఱలేదా ?

వ:-వెళ్ళేదవా ? అది చెప్పుము.

సై:-ఊ

వ:-సరే వెళ్ళుము.

సై:-మదిరకు బ్రాత్రకావలయును. ఆయనయే యిచ్చెదరా ?

వ:-ఇక్కడనుండియే తీసికొనివెళ్ళవలయును.

సై:-నీవు తెచ్చిపెట్టుము.

వ:-మంజీరకుని నీవే యడుగుము. కొట్టులోనుండి

తెచ్చియిచ్చును.

సై:-నే నెప్పు డిదివఱ కతనితో మాట్లాడలేదు.

వ:-ఇప్పుడు క్రొత్తగా మాట్లాడుము.

సై:-పరపురుషులతో నేను మాట్లాడను.

వ:-నేను?

సై:-నేను వ్రతమున నుండిని గదా !

వ:-మఱి కీచకనుహారాజుగారితో నెట్లు మాట్లాడెదవు?

సై:-(మానము)

వ:-నా కెందుకు ! ఇదిగో సువర్ణపాత్ర. ఇందాఁకనే

తెచ్చితిని.

సై:-తెల్ల నారనిమ్ము.

వ:-దేవిగారికిఁ దలనొప్పి యప్పటి కెక్కువ కాదా !

నీ యిష్టము. (నిష్క్రమణ)

సై:-సుదేష్ట న నీ పనికి నియమించినదేమి? ఏమో !

ఈమె పయోముఖవిషకుంభ మేమో ! ఏమి కానున్నదో !

(తెరపడును)

చ తు ర్థాం క ము

నిశాభాగము. ప్రవేశము. కీచకుడు

కీచకుడు:—ఆమె కాముకియే.

ఆరమాతల కన్నులు సుం

దరప్రకాపాంగములు వృథాసంచలదు

ద్దురచేలాంచలములు నా

తరుణి హృదయభావములను దాచక చెప్పుకొ

నాలో నుద్భవించిన యీమహాగ్ని చాలదా! ఎందుల కీ
గాలి యింత నిప్పులు చెలుగుచున్నది? ప్రియా! నీమూలమున
నా కీ వర్షాసమయశర్వరియందుఁ గప్పుకొనుటకు దుప్పటికూడ
నక్కఱలేక పోయినది.

ఈ మేఘము లింత గర్జిల్లు చున్నవి. ఇవి సింహములా
యేమి? శబరకన్యకలచేత నావృత మైన వనమ్మువోలె నల్లని
యీ యాకాశ మీ జీమూతములచేత నెంత యొప్పుచున్నది!
అదిగో మెఱయుచున్నది.

ఓ జలదకన్యకా! యంద మొలుకుచున్న

నీ జఘనభాగమున రవణీయ మైన

లలితసౌదామనీమేఖిలానిబద్ధ

దృష్టి నగు నన్నుఁ గిక్కిరించె దేల యిట్లు?

శ్యామలమనోజ్ఞ మైన నీ చక్కదనము

తలఁచుకొన్నకొలంది యీ పులక లెత్తు,

మోహనాంగి వింత రసార్ద్రమూర్తి వచల

కఠినతామార్గముల నేల కాలువెట్ట?

మిత్రుడు శారద్యతుడు రాలేదు. నా కీ బాధ యేమో
యపనయింపరానిదిగా నున్నది. వానలో రాలేక యూరకున్నాఁ
* డేమి? మామైత్రి యట్టిది కాదే. సింహులు పడుచున్నను

రావలసినదే. ఎవరు? శారద్యతా! (పోయిచూచి) ఈయీదురు గాలికిఁ దలుపు త్రోసికొని వచ్చినది. ఈయంధకారము నీవర్షమును నాకెన్నివిధములుగా బాధాజనకము లగుచున్నవి! నా మిత్రు నేమో రానిచ్చుట లేదు. నాప్రియురాలిని రానిచ్చునని తోచదు. ఏమో! నా కేది తలంచుకొనినను బ్రాణములు పోవుచున్నవి.

ఈమస్మధుః డింతగా నామీఁదఁ గారములు మిరియములు నూరవలెనా? మే మేమి ధూర్జటుల మటోయి, మామీఁద దూకెదవు నీవు?

ఇదివఱ కెట్టివానికిని నే శరణంచు వచింప నీకుఁబూనెద శరణంబు! నవ్యసఖిసేదశదివ్యశరంబు నేల పూనెదవు? కుమారగంధవహనీతమహర్షులలోన నన్ను ప్రేల్చెదు సుకుమార! మార! దయలేక, కృపామతి నాదరింపవే.

అబ్బబ్బా! ఇంక నీవిరహ మెట్లగుచును? నా కా జగన్మోహిని యెందుకుఁ గనంబడినదో! ఈ విరహము విరహము ప్రాణములు త్రుంచుకొనిపోవునా యేమి?

శారద్యతుఁడు:—(ప్రవేశించి) ఈమేఘములెంతదట్టముగా నలముకొన్నవి! మిత్రుడు నాకై యెదురు చూచుచుండును! ఇదియేమి! చీకట్లంతగా క్రమ్మిసవి! సుషరిచితములైన యీ మార్గములే నాకు గుర్త్రాహ్యములుగా నున్నవే! అదిగో మెఱుపు! ఒక్కసారి తలుక్కుమని మాయమైనది. కాని త్రోవ మాత్రము చూపినది. ఓసాదామనీ! నీవలన నభిసారికాకాంతల కెంతి యుపయోగము! ఈ నిశాభాగము రమ్యముగానే యున్నది.

నాబట్టలు తణిముద్దలై నవి. మిత్రునియిల్లు సమీపించితిని.

ఓసి సాదామనీ ! యింక నొక్కకొంచె
మింత మెరియుము మెరియు నీ యిల్లు వెండి
గాను బంగారమును గూడఁగాను ద్వార
బంధ మెట నున్నదో చూడవలయు నుంత.

ఎంత మంచిదానవు! సమయమునకు మెరిసితివి. అందు
కనియే యమృతమూర్తులగు యవతీరత్నములతోఁబోల్చుదురు
నిన్ను. సఖుఁడా ! సఖుఁడ.

కీచః—(లేచి) రావోయి సఖుఁడ ! వచ్చితివా?

శారః—వచ్చితిని.

కీచః—నీకోసము నిఘనములు యుగములుగా గడపు
చుంటిని.

శారః—ఎవరికోసమో! నాకోసము గాదు.

కీచః—నిజముగా నీకోసము.

శారః—నే నేమి స్త్రీనా?

కీచః—ఓయి స్నిగ్ధుఁడా! కాలము గడచుటలేదు. నీవు
వచ్చిన గడచును గదా యని.

శారః—నేను వచ్చిన గడచునులే. అసలు గడువనిది
నాకోసము కాదు గద.

కీచః—మిత్రమా ! కూర్చుండుము. ఇప్పు డెంత ప్రొద్దు
వోయినది.

శారః—రాతిరి రెండుజాము లైనది.

కీచః—ఇంత చీకటిలో నెట్లు వచ్చితివి?

శారః—నే నొక్కడనే రాలేదు.

కీచః—మఱి యెవరితోఁ గలసి వచ్చితివి.

శార:-ఒక ఫేచరాంగనతో.

కీచ:-ఆమె యెచ్చట? ఏదీ?

శార:-ఇంతవఱకు వచ్చి వెనుదిరిగి పోయినది.

కీచ:-అయ్యో! ఆమె యెట్లున్నది? ఎవ రామె?

శార:-ఎట్లున్నది? ఎవరామె? ఎంత యందకత్తె.

ఆ లలితాంగి చారుమధురాకృతి సాటి యనంగ వచ్చు శం
పాలలితాంగి, యా మధుఃప్రకమనోహరనీలకుంతలన్
తేలలితాంగిఁ బొల్పదగు రేకిడు తెల్లని కన్నెతమ్మి యం
దాలకుఁ బుల్కు లా సతి సుధాదృగనంతవిలాసవైఖరుల్.

కీచ:-ఆమెను నాకుఁ జూపించవా ?

శార:-ఎచ్చటఁ జూపింపను?

ఆశాంతంబుల సాధ్యకాలముల నీలాంభోదగర్భంబునం
దా? సానందచరస్సధువ్రతకులొత్తింసావలీగాయమా
నాశాగీతములందునా? యుదయవేశాంచత్పితాంభోద మా
కాశప్రాగ్దీగనంతరోచులనా! లేకన్ బ్రేమకున్ లోసనా!

కీచ:-ఓయీ! నన్నెందుకు వేధించెదు?

శార:-అబ్బో! స్త్రీని జూడకయే నీకెందు కెంత విర
హము?

కీచ:-మితమా! అట్లుకాదు. నే నీనాఁ డొక జగన్మోక్తి
హినిని జూచితిని. ఆమెయు ఫేచరాంగనయే. వచ్చినదేమో
యని యడుగుచున్నాను.

శార:-ఆమె యెవరో నాకేమి తెలియును! నా వెంట
వచ్చిన యామెను జూపెదను. ఆమె యేమో గుర్తు పట్టు
కొనుము.

కీచ:-నుటి యామెను జూపింపుము.

శార:-కొంచె మాగుము.

కీచ:-ఆగితిని.

శార:-అదిగో ! కన్నులు మిటుమిట్లు గొనలేదా !

కీచ:- (నవ్వి) అవును ! ఆమెయు నిట్లే యుండునుగాని, యామె మాత్ర మీమె కాదు, ఆమె భూసంచారిణి.

శార:-భూసంచారిణి కోసమేనా యంతయవస్థ.

కీచ:-సఖుడా ! అట్లుకాదు. అట్టి లతాంగి నెవ్వరును నెప్పడును జూచియుండరు.

శార:-ఆమె నీ కెచ్చట కనంబడినది.

కీచ:-రాజాంతఃపురములో!

శార:-ఆమె యెవరు?

కీచ:-ఎవరో గంధర్వుల భార్యయట.

శార:-మిత్రుడా ! అట్లైన నా యోజన మానుము.

కీచ:-ఎందుచేత.

శార:-నీవు భూసంచారివి. వారు భేదరులు.

కీచ:-ఓయి పిచ్చివాడా!

శార:-నీవు మహానుభావుడవు. అందుకుఁ గాదు. కొంచె మాలోచించితివా యని.

కీచ:-ఆలోచనలైనవి. అన్నియునైనవి. నాప్రాణములు మాత్రము నిలుచునట్లు లేదు.

శార:-అందుకు నే నేమి చేయుదును?

కీచ:-తమ్ముడా! పరిహాసములు మాని యేదైన కథ యైనను జెప్పుము !

శార:-ఏమి చెప్పు మందువు?

కీచ:-నీ యిష్టము.

శార:-నాకొక్కటే కథ వచ్చును.

కీచ:-అదియే చెప్పుము.

శార:-అనఁగా అనఁగా ఒకరాజు.

కీచ:-ఆరాజు కేసుగను కొడుకులా ?

శార:-కాదు. నలుగురు.

కీచ:-తరువాత చెప్పుము.

శార:-ఇప్పుడు మనకథ యొక్క-నితోనే.

కీచ:-ఁట.

శార:-ఆ యొక్క-డు భార్యతో నడవికి వెళ్ళవలసి వచ్చి నది. అచ్చట నొకరాక్షసుఁ డాయనభార్య నపహరించినాఁడు.

కీచ:-ఇది నాకును దెలియును.

శార:-తెలియదు.

కీచ:-తెలియునయ్యా !

శార:-తెలిసినఁ జెప్పుము !

కీచ:-ఇది రాముని కథ.

శార:-చివట కేమైనది చెప్పుము.

కీచ:-ఇది కాదోయి ! ఇంకొకటి చెప్పుము.

శార:-అదిగో కోడి కూయుచున్నది, నేను వెళ్ళవలయును. వర్షము వెలసినది.

కీచ:-ఏమంత తొందర ?

శార:-పనియున్నది.

కీచ:-నీ యిష్టము. (శారద్వైతుఁడు నిష్క్రమించును)

కీచ:-ఓప్రియురాలా ! నాప్రాణములమీఁద నీ కెందు

కింత వైరము? ఈ నిశాభాగ మెంతవీరవైనది? ఇదివఱకు గడచినది యొకయెత్తు. ఇకముందు గడువవలసినది యొకయెత్తు.

వల్లకి! నీమాటమీఁదనే నా ప్రాణము లింతదనుక నిలచి యున్నవి. నిజముగాఁ గోడికూసినదా! వర్షము వెలసినది. కోడి కూసినట్లు లేదు. కాదు, అదిగో! అవును కోడి కూసినది. ఈ కుక్కుటారావములు నా చెవుల కెంత మనోహరములుగా నున్నవి.

అవి యుదయించునట్టి జలజాప్తుని ముంగిట మ్రోయు దుందుభుల్
నపనుకుమారమూర్తు లగు నాతుల మేల్పణయార్ద్రగీతికల్
ప్రవిమలరాగ మేచెడు ప్రభాతసతీమృదునాపురభ్యసుల్
కువకువలాడు జక్కవలకూతలకున్ సయిదోడు పోదుముల్

మిత్రుఁడు వెళ్ళినాఁడు. వర్షము వెలసినదివలె నున్నది. అయినను మేఘములు దట్టపుపొగలవలె నాకాశమునందు సంచరించుచునే యున్నవి.

ఓసీ! జగన్మోహిని! నా ప్రాణము లెంత యాహరించు కొన్నావు! ఇంకను దెల్లవారదే? నీవెప్పుడు వచ్చెదవు?

నీ విమలనాగవల్లి కానిభవికాస
బాహువల్లిక పెనకువ వలచి సుఖము
వనిత! నా మోమునన్ వ్రాయబడచి దయ్యు
నా మహాసౌఖ్యమునకె న న్నానగొలుపు.

వల్లకి యేమి చెప్పినది? తెల్లవారకముందే పంపించెద నని చెప్పినదే! ఇంతవఱకును నాలే దా లతాంగి. ఇంక నే నేమి చేయుదును? నామన స్సింత యలజడి పొందుచున్న దేల? నా హృదయ మింత కొట్టుకొనుచున్న దెందులకు? నాకుఁగాళ్ళు చేతు లాడుట లేదు. (కూర్చుండి)

ఓయి నూర్యుడ ! యుదయించె దోయి ! యకట !

ప్రాణములు పోవునట యుదయాస్తమయము

లందు నీ యొక్కయును నల్ల చందమామ

యొక్కయును, బ్రాణులకు నెల్ల నుర్వీయందు.

(మోహము)

[ద్రౌపది ప్రవేశము]

ఇదియుఁ దగినకార్యమె సమర్థించుచుంటి

సకలభూపాలమకుటరాజచ్ఛరణుడ

ఆ యుధిష్ఠిరస్యపతి కర్ధాంగి నగుదు

నల్లతూరుపుసతికూడఁ దెల్లవోవు.

ఇదియె కీచకుని యిల్లు. సర్వధా యిదియే కావలయును. ఆస్త్రీ చెప్పిన గుర్తు లన్నియు నిందే కనంబడు చున్నవి. పులి దాగియున్నగుహలో మూలికకై పోవు బైరాగివలె నున్నాను. ఏవిధమైన యాలస్యము కూడదు. అదిగో ! ఆ కూర్చున్నది యాతఁడే. ఇతనితో నేమని మాటలాడుదును?

కీచః—(చూచి) ఓహో! శృంగారరసపట్టభద్ర! వచ్చితివా?

రాగదవె బాల! నా యూరుభాగమందు

నీకు పూర్వమై స్థిరపడెనే పదమ్ము

ఇదివరకు నిన్ను వెదుకని యీ కుటిలుని

జన్మ నిష్ఫల మగుటె శిక్షాపథంబు.

నీ యీ యభిసారికావేషమున నా హృదయఫలకము చిత్రకానుని పటమువలె నయినది. నీ యీ మనోహరమూర్తి నేమని వర్ణింతును?

మోహినీ! వాసలోఁ దడిముద్ద వయితి

నీ శిరమ్మున మునుఁగైన నీలవసన

మతివ ! సోదామినీవల్లి నావరించు

చిలుమొగిలురీతి నందమ్ము చిందుచుండె.

ఆకసమున నా సౌందర్యము. ధారుణీతలమున నీ సౌందర్యము.

వనితా! దంపతు లెల్ల నీ గతనిశాభాగంబు గాటంపుపే
మను బంధింతు రొకళొకళ్ళ నవశంపామేఘముల్ వోలె నా
కను లీత్రోవను జూచిచూచి ఫలముల్ గాచెన్ బరిష్వంగసం
జనితానందరసైకమగునుని నొసర్చు జూడవే యిప్పుడే

ద్రాః—అయ్యా! మీయక్క సుదేష్టాదేవి శిరోభార
మున వందురుచున్నది. మీయొద్ద దివ్యమైన మదిర దొరకు
నట, నన్నుఁ దీసికొనిరమ్మని పంపినది. దయచేసి యిప్పింపుడు.
అమె నాకొఱ కెదురు చూచుచుండును.

కీచః—మదిర నీవు తీసికొని పోవలయునా? ఏపరిచారిక
చేతనైనఁ బంపించెదను. మూఁడులోకములకుఁ బట్టపురాణివి
కాదగిన నీవట్టి పనులేల జేయుదువు?

అశాబంధ మొకటి నన్ను వెనుకకు లాగుచున్నది.
లేకున్న నే నీపాటి కెక్కడ నుండవలసినదో! ప్రియా! దయఁ
జూడుము. నే నేమి యపరాధము చేసితిని. నిన్ను వీడి యిక
తెప్పపాటుకాలమైన నిలువఁజాలను. నన్నింత పేదపఱచిన నీ
సౌందర్యము భూతధాత్రి కెల్ల నలంకార మగుచున్నది. నీ విచ్చ
టకు వచ్చినదే నాపైఁ గల మచ్చికకుఁ దార్కాణ.

ద్రాః—అయ్యా! నిజముగా నేను మదిరకై వచ్చితిని.
సుదేష్టాదేవి శిరోవేదనవలన మిక్కిలి బాధపడుచున్నది. మదిరఁ
దీసికొని పోయి యామె కీయవలయును. శ్రీఘ్రముగ నన్నుఁ
బంపుడు.

కీచః—ఎవరక్కడ.

సేనకుఁడుః—(ప్రవేశించి) చిత్తము.

కీచ:- మేలిరకపు వాద్యముఁ దీయించి సుదేష్టాదేవిగారికిఁ బంపవలయును. ఇట్లని గౌరీకంఠునితోఁ జెప్పుచుఁ దక్షణము పంపించవలయును.

సేవ:- చిత్తము. (నిష్క్రమించును)

కీచ:- చెలియా! ఇప్పటికి నీవని యెనదా? ఇంకఁగటా ఓంపుము. (పట్టుకొనఁబోవును)

ద్రౌ:- అయ్యో!

కీచ:- మనోహరిణీ! ఏల నన్ను బేలుపెట్టెదవు! నీవేమొ యరుడెంతు వని, నా భుజపంజరమునఁ జొత్తు వని, చొచ్చి నాలో నైక్య మైపోదు వని యనుకొంటిని. వచ్చినది మొదలు భూభంగములతోడనే సరిపెట్టెదవు. ఏదీ! ఒక్కసారి నిన్నుఁ గౌగిలించుకొననిమ్ము. (కౌగిలించుకొనఁబోవును.)

ద్రౌ:- (పరుగెత్తుచు నిష్క్రమించును.)

కీచ:- (తఱుముచు నిష్క్రమించును.)

(తెరపడును.)

పంచమాంకము

ప్రవేశము ఉత్తర

ఉత్తర:—తెల్లవారినది కాని నామనస్సు నేడేమో సరిగా లేదు. స్నానము చేసిననుగూడఁ జేసినట్లు లేదు. దిక్కులు శుభముగా లేవు. తెల్లవారలు వర్షము గురిసినది. ఆకాశమున మేఘములు లేవు. అదేమో ధ్వని.

ద్రా:—(ప్రవేశించి) ఆహా! ఈ దురాత్ముడు నన్ను వెన్నాడుచున్నాడు. అయ్యో! నన్ను రక్షించువా రెవ్వరును లేరా! జనములెల్ల రూరక భయభ్రాంతులై యాశ్చర్య నిమగ్నులై చూచెదరేకాని నన్నొక్కరైన యాదరించరా? ఇతనికి జడిసి యొకరును నన్ను రక్షింపవచ్చుట లేదు. ఏమి చేయుదును. దేవి సుదేష్ణా! న న్నెంతటి యాపదలో ముంచితివి?

(నిష్క్రమింప)

ఉ:—ఈమె కీ మహాపద యేల వచ్చినది. తొందరగా వచ్చి తొందరగా వెళ్ళిపోయినది. పల్కరించుటకుఁ గూడ నిల్వ లేదు. ఈమెను తలుముచున్న దెవరు? ఈ యవస్థ యేమి?

కీచ:—(ప్రవేశించి) ఓహో! మాలిని! ఏల పరుగెత్తెదవు? పిచ్చిదానా! నిన్నేమి బలాత్కరింపవచ్చితివా! పరుగెత్త కుము. నిలుచుండి మాటలాడుము. పరుగెత్తుటయా యది. తొందరగా నడచు చున్నావు.

నీ జఘనభారమున రమణీయమూర్తి!
కదలఁజాలవు పరుగెత్తఁగలవె నీవు?
అయిన నిది కూడ నొకరీతి నందమయ్యె
కాంత! సర్వాంగనుందరాకార వగుట.

ఆహా! ఈసతి నడక యెంత యందము!

రమణీ పిలుచులు బండిచక్రముల వోలెఁ
దిరుగుచున్నవి కామిని పరుగునవుడు
ఆ సుదతి దేహవల్లికా యూహాప్రపంచ
మందు మెలుపు విధాన రమ్యతఁ దనర్చు

ఈమె యిప్పుడు తుపానుగాలులకుఁ గదలిపోవుచున్న
యోడవలె నెంతసాగసుగా నున్నది!

చాలతోందరలో పైట జారిపోయి
కడగి దింపిన తెరచాప కరణి నుండె
భీతిఁగొను ప్రయాణీకుల ితిఁ దల్ల
డిల్లి పోయెడు కుచములు పెల్లు కలగి

సుదతీ! భయము లేదు. నిలుచుందుము. ఒక్కసారి
మాటలాడి పొమ్ము. (నిష్క్రమించును.)

ఉః—ఆహా! ఈచురాగత మేమి యాయనకు? సైరంద్రి
మహాప్రతివత యట. ఆమె భర్తలు మహాబలవంతులట. పగఁ
బట్టిన కోడైతాఁచుల వలెఁ బ్రాణములఁ దీయుదురట.

ద్రౌః—(ప్రవేశించి) ఇంక నెవ్వరు నాకు సాయపడువారు
లేరా? నాభర్తలే నా కీవేళ సాయపడవలయును.

సకలరాజన్యరత్న కిట సేవితపాదద్వయా ! జయ! పలుక వేమి?
నిఖిలరాక్షసగర్భనిర్భేదచణమహద్భుతవిక్రమ! జయంత! శ్రుతమ కాదొ
సవ్యదోర్ధ్వండప్రచండకోదండ! యో విజయాభిధాన! యీవేర మేల
దివిజాశ్వగమనవర్ధితపరాక్రమశీల! యో జయత్సేన! రా వోయి నీవు?

పశుసమూహంబు గూడ నీ పరమకరుణఁ
దేల్చెదవు జయద్బల! నన్నుఁ దేల్పు వేమి !
ఘను లభఃకృతశత్రులు గారె మీర
లూరకుండెద రేల? వే రారె! రారె!

(నిష్క్రమించును)

ఉ:-ఓహో! భయంకరముగా నున్నది. ఈ శోక భయంకరమూర్తి నే నెట్లు తీర్చుదును? ఆ గంధర్వులు వచ్చి మా నగరముపైఁ బడరుగద !

కీచ:-ప్రవేశించి) బేలా! ఏల యూరక నటచెదవు? ఊధోభారమున నడువలేని యావు వోలె నేల బరువెత్తెదవు? నిన్నొక్కమాట గట్టిగా నడిగిపోయెదను! అంతమాత్రమున కాఁగరాదా!

ఆ గమనరేఖ నన్నెంత యాహరించు!
మారమున కెంత సౌందర్యవారిరాశి
ఆ యెగురుచున్న నీదు చేలాంచలముల
వెలది నా ప్రాణములు ముడివేసికొందు.

ఒక్కమాట.

ఉ:-నే నిచ్చటనుండి పిలచిన వారికి నా పిలు పందు నటుల లేదు. సమీపించెద.

ద్రౌ:-ప్రవేశించి)

నా నాదుల్ జగ దేకవిక్రములు గంధవ్యాళముల్ నా, రిపు
ప్రాణమ్ముల్ హరియింతు రుచు దెగలన్ వ్యాపించె మీ కీర్తు లే
లా న న్నీ గతిఁ జూచుచుండియును బేలల్ వోలె రాక్షండి రా
హా! నా కీర్త్యశకప్తముల్ బలిపి యాజన్మసిద్ధంబులే?

ఉ:-సమీపించి) అమ్మా! సైరంద్రి!

ద్రౌ:-తల్లీ! నన్నుఁ బల్కరించకుము.

ఏ నొకమహాపదంభోధి నీదులాడు
చుంటి నాప్రాణములును నాయొద్ద లేవు
హా! మనోహరులార! నే నెట్టివి యెట్టి
చావలసినదేన! యీ జనుకవలన?

(నిష్క్రమించును)

ఉ:-నా సాణములు పోవుచున్నవి ఇంక నాతండ్రి యీ గాజ్య మొందుట ?

క:-అవును సీరింది! ఎవ్వచ్చట ?

ఉ:-నేను మత్స్య జేతాధీశ్వరుని కూతురను.

క:-(నివ్వజుపొయి) తల్లీ! ఉమింపుము. వెనుదిరిగి పోవుచున్నాను. (నిష్క్రమించును)

ఉ:-నే నిష్క్రమించి వేయవలె. ఇది రాజాస్థానమునఁ జెప్పెదను. రాజ్య మింత యరక్షితముగా నుండరాదు. దూరమున నా వచ్చుచున్నది యెవరు ? భారుణీశ్వరుని ప్రధానా మాత్యుడు వాటిఁ గాలహాహ్వళికోటకు వచ్చుచున్నాఁడు, కంక భట్టుగారు.

(పవేశించి కంకభట్టు)

కంక:-తల్లీ! ఇది యేమి నీ విచ్చట నుంటివి ?

ఉ:-నే నిష్క్రమించి యభ్యర్థిని.

కం:-ఏమది?

ఉ:-నాకోక యన్యాయము జరిగినది. అది రాజుగారికిఁ జెప్పుకొనుటకు వచ్చితిని.

కం:-తల్లీ! చెప్పవచ్చును.

ఉ:-ఒక రాజపుత్రుఁడు కోక పత్నివతాతిలకమును బట్ట పగ లింతకు ముందే రాజవీధుల నెఱఁ దలుముకొని వచ్చి యాయమకు మానభంగము చేయఁ బూనినాడు. అతనిని శిక్షింపవలె నని నా కోరిక.

కం:-ఆ పత్నివత యెవరు?

ఉ:-రాజసభలో నామెపేరు చెప్పరాదు.

కం:—మన మిర్వురమే కదా యిందున్నది ?

ఉ:—ధర్మమూర్తులగు తమరు విల్పినచోటే సభ యని నా యుద్దేశ్యము.

కం:—ఈబిడ్డ యెంత ముద్దుగా మాచూచుచున్నది? (పకా శముగ) అమ్మా! న్యాయము చెప్పుచున్నాను. నీవు సాక్షికింద నుపయోగించెదవు. అట్లు పరాభవింపఁబడిన సతియే వచ్చి రాజ సమ్ముఖమున నివేదించుకొన పలయును.

ద్రౌ:—(పరుగెత్తుకొనుచు వచ్చి) నా భర్త తెందున్నా రని పిలుతును? ఓజయ! జయంత! విజయ! జయతేన! జయద్భల!

రాజసభయందు నాకుఁ బరాభవంబు
ఇది మొదటిసారి కాదు మీ రేమిసేరు
రీ పరమనీచయువతి కింతే తుదివఱ
కంతటి మహానుభావు లీరయ్యుఁ బతులు.

ఇప్పు డెచ్చటికిఁ బోయెదను?

ఉ:—అదిగో, ఆ మహానాధ్వి !

కం:—ఆమె పేరు ?

ఉ:—సైరంధ్రి యని పిలచెద రామెను.

కం:—ఓహో ! యువతి ! ఏల నట్లటచెదవు ?

ద్రౌ:—నే నొకమహాపదలో నున్నాను. నాపతులున్నా రైదుగురు. వారు గంధర్వులు. వారితో మొఱవెట్టుకొను చున్నాను.

కం:—బాగుగనున్నది. ఊరివెంట నటచుచుఁ బోయెద వేల? ఇది నీకుఁ దగదు. జనమెల్ల రొకవిచిత్రమృగమును జూచు టకు వచ్చినట్లు, చూడుము, నీవెంట నెట్లు పడివచ్చుచున్నారో!

ద్రౌ:—అయ్యా! చూచెడివారి కేమి తెలియును, అనుభ
వించెడివారికిఁ దెలియును.

కం:—ఎంత యనుభవించినను నలుగురిలోనికి రాఁ
జెల్లదు. అందులో స్త్రీలువత్తురా? మహాపదలో నుంటినంటివి.
మఱి నీకు శత్రువులు లేరా!

ద్రౌ:—తలవెండ్రుకల యంతమంది.

కం:—మఱి వారు నిన్ను గుర్తుపట్టుదురు కాదా
ఇట్లు వచ్చుట తగదు. చూచినవా రేమనుకొందురు? ఇంత
లజ్జావిహీన యేమనుకొందురు. పైన నెదురుపడి పురుషులతో
మాట్లాడెదవు.

ద్రౌ:—స్వామీ! నేనుపురుషుల కెదురుపడియే మాట్లాడు
చుంటిని.

కం:—నీకుఁ బురుషులన్న లెక్కలేదు.

ద్రౌ:—లేదు. నాభర్త స్త్రీ. జూదరి. ఎంటలవాఁడు. పశు
వుల కాపరి.

కం:—అంతే ముందేము పొందెదవనియిది? నాట్యకత్తె
పలెఁ ద్రొక్కులాడెదవు. చాలు! ఇక(బొమ్మ) 'నీభర్తలు గంధ
ర్వులో! స్త్రీలో! పురుషులో! నానికి మాత్రము తెలియదా
సీస్థిలి! ఇంక రాజవీధులయందు నిలువక పోమ్ము.

ద్రౌ:—నేను నాట్యకత్తెనే! నాభర్త నటుఁడు. ఎట్టి
వాఁడు గాకపోయిన నా కిట్టి మహాపరాభవములు జరుగుచుండఁ
నొచ్చుచు నూరికుండి తరువాత మాబలలో నూరడించును.
అవును! నాకేమి పరువు? పరువేమిటి? జూదరుల భార్యలకు!
కితవుల యూలులకు. (నిష్క్రమించును)

కం:—అమ్మా ! నీ వెచ్చటికిఁ బోవుచుంటివి?

ఉ:—న ర్తనశాలకు. మఱి యీమెగతి యేమి?

కం:—ఆమె భ ర్తలులేరా గంధర్వులు? వారు వారి విధ్యుక్తములను వారే నిర్వహించుకొందురు. లేదా యూరకుందురు. ఇంతకు నామెను వెన్నాడిన పురుషుఁ డెవ్వడు ?

ఉ:—సింహబలుఁడు.

కం:—అట్టివానితో వైరము రాజ్యమున కెందులకు ? ప్రొద్దుగుంకువఱ కెల్ల గంధర్వులు వచ్చి యీమెను రక్షించుకొందు రనుకొందును. నీవు పోమ్ము ! మేము పోయెదము.

(నిష్క్రమించును)

ఉ:—వీరిరువురి సంభాషణ చాలచిత్రముగా నున్నది. ఇతఁ డేమి పుంజీభూతరాజనీతియా యేమి? ఈయనగూడ మునుపు యుధిష్ఠిరుని యొద్ద నుండెడివాడట. మా యాచార్యు లీయనను నెఱుఁగు నట. ఆయన సైరంధి నెఱిగియున్నప్పు డీయన మాత్ర మేల యెఱుఁగఁడు. సైరంధిని గంకభట్టు నిందించినాడని చెప్పవచ్చును. ఆమెయుఁ బ్రత్యుత్తరములు చాల కోపము గానే చెప్పినది. సైరంధిపతులసంగతి యీయనకు గూడఁ దెలియునువలె నున్నది.

గంధర్వు లీరాత్రికే వత్తురా? సృత్యశాల కరిగెదను. అందు బృహన్నలాచార్యులు చక్కని కథలు చెప్పి నామన శ్చంచల్యము నడంచఁగలరు. మానగర మీరాత్రికే గంధర్వులకోపాగ్ని కెఱ యగునా! నామనస్సు మిక్కిలి యారాట పడుచున్నది.

మామామ యెంతలజ్జ పడినాడు. ఆయనతో నేనెంత నిష్ఠురముగ మాట్లాడితిని. సైరంధి మీద నా కింత ప్రేమ యెందులకు? నామనస్సు నన్ను సైరంధియెడకు లాగుచున్నది. నాకును సైరంధికి నేమి సంబంధమున్నది? ఆమెను జూచిన నాకు మాయమ్మను జూచినట్లుండెను. మాగురువుగారు చెప్పిన మాటలనలన నిది నా కామమీద నేర్పడిన గౌరవము గావలయును. సైరంధిమాత్ర ము త్తమకీలకంజాలె కాని యామె కనంబడు నటుల గాదు. అప్పుడెన్ని యామె మిక్కిలి దయగాఁ జూచుచుండెను. ఆచూపు తల్లి తనబిడ్డమీదఁ బ్రసరింప నచ్చును. ఒకనుఁజూర్చు తన పరిజనముమీదఁ బ్రేమ గలిగి నప్పు డట్లు చూడవచ్చును.

నే ననివాహితను. సైరంధి యేరాజనకైన భార్య యేమో! ఆమె యిప్పుటి యాస్థితి కారణాంతరములచేతఁగల్గినను మఱల తన యెప్పటిస్థితిని బొందునేమో! ఆమెకు నాయీధు కొడుకున్నాడేమో!

ఏమిటి నా కీ సిచ్చియూహలు. త్వరలో నర్తనశాలకు బోయెదను. నర్తనశాల యిన్ని నాకు భయమగుచున్నదేమి? దినదినము నేను బోవునదియేగదా! ఏమిది! నా కీయద్దేశ్య మెందుకుఁ దోచుకలె. అట్లు సైరంధి భర్త గంధర్వుఁడు వచ్చి దాగి యున్నాడా! నె విక సక్కడకుఁబోను. నేను. మాతల్లి యంతఃపురమునకుఁ బోయెదను. (పరిక్రమించి) ఇదిగో మాతల్లి యంతఃపురము. నల్లకీ! నేను వచ్చితినిని మా యమ్మతోఁ జెప్పుము.

సు:—(ప్రవేశించి) అమ్మా! నర్తనశాలకుఁ బోలే దేమి?

ఉ:—నాకు నర్తనశాలకుఁ బోవుట యన్న భయము వేయుచున్నది.

సు:—ఎందుచేత?

ఉ:—అక్కడ నెవరోయుండి నన్ను బెదరించుచున్నట్లున్నది.

సు:—తల్లీ! నీ కీభయ మేమిటికి? పదునేనేడులు వచ్చినదానవు. ఎందులకు నీ కా భయము. అక్కడ నెవరున్నారని.

ఉ:—సైరంధ్రభర్త లగు గంధర్వులు.

సు:—(బెదరి) వా రెప్పుడు వచ్చిరి?

ఉ:—ఏమో!

సు:—నేను బెల్లవారలు నిద్రించుచుంటిని. నా కెందుచేతనో నేటిరాత్రి యొడలు తెలియని నిద్దుర పట్టినది. నేను రాత్రి మద్యము ద్రావితిని. సైరంధ్ర నన్ను సింహబలుని యింటికి మదిరకోసము పోదునా యని యసిగినట్లున్నది. సైరంధ్ర వెళ్ళినదా ? వల్లకీ! సైరంధ్ర యెక్కడ?

వ:—(ప్రశంశించి) తమ తమ్ముడుగారి యింటికి వెళ్ళినది.

సు:—ఎందుకు?

వ:—మీకు మదిర తెమ్మన్నారట కదా!

సు:—నేను వెళ్లు మన్నానా? ఆమెయే వెళ్లెద నన్న దని చెప్పినట్లున్నదే సీవు!

వ:—ఆమె వెళ్లెద నన్నది.

సు:—నిజముగా!

వ:—నిజముగానే.

సు:—ఎందుకు?

వ:-తమతమ్మునియందలి మోహముచేత.

ఉ:-వల్లకీ! చచ్చిపోయితిని. గంధర్వులు నీగొంతుక
పిసుకుదురు.

సు:-అయ్యో! నశించిపోయితిని.

వ:-నా కేమియుఁ దెలియదు.

ద్రౌ:-ప్రవేశించి నెమ్మదిగా)

ఓయి జయత్సేన! ఓయి జయద్బల!

ఓయి జయంత! రావోయి విజయ!

మీయన్న జయుఁ డేమి మీతోడఁ జెప్పనో?

రండయ్య కలసి విరాటపురికి.

వ:-అదిగో సైరంద్రుని.

సు:-అమె యేమో గొలుగుకొనుచున్నది.

ఉ:-పతులైన గంధర్వులను బిలుచుచున్నది.

ద్రౌ:-

ఈయపకృతికి నీ వేమి ప్రతిక్రియ

చేయఁ జూతొ జయంత! చేయఁ జూడు

ఆనాడు సభలోన నరులు చేసినదాని

కన్న నియ్యది నన్నుఁ గాల్చివైచు.

సు:-ఏమనుచున్నది?

ఉ:-ఏమో మంత్రములు చదువుచున్నది.

ద్రౌ:-

ఓజయ! గ్రహింపు నీ పదాంభోజములకు

నా నమస్కృతు లివిగో! శాంతత్వ మెల్ల

కరఁడు గట్టి యయ్యె భవదాకార మట్లు

ఇంద్రియజయంబు లేని మే మిట్లు లుండ.

ఉ:-అమ్మా! సైరంద్రుని! ఏమనుకొనుచుంటివి?

ద్రా:—ఏమనుకొనుచుంటిని! రానున్న యాపదలు
రత్నపంజరములో నున్నను వచ్చును గదా యని.

ఉ:—ఇంతవఱ కేమి చేయుచుంటివి?

ద్రా:—నెమ్మదిగా వచ్చుచుంటిని.

ఉ:—ఏ త్రోవమీఁదుగా వచ్చుచుంటివి?

ద్రా:—నర్తనశాల మీఁదుగా!

ఉ:—అమ్మా! నన్ను బట్టుకొనుము.

(వల్లకి ఉత్తరను బట్టుకొనును)

ద్రా:—దేవీ! ఏమి బిడ్డ యట్లయినది.

సు:—అది నర్తనశాలవద్ద నెవరినో చూచినదట.

ద్రా:—ఎవరిని?

సు:—నీకు దారిలో నెవరును గనంబడలేదా?

ద్రా:—నాభర్తలగు గంధర్వులలో నొకరు కనంబడి
నారు. బిడ్డ కంట భయమెందుకు?

సు:—నాకే భయమగుచున్నది. బిడ్డ కింకెంత భయమగు
చున్నదో!

ద్రా:—వారి వలన మీ కేమి భయము? వారు మిగుల
శాంతస్వభావులు. ఎంతభయంకరులో యంత శాంతమూర్తులు.

సు:—నీవు సింహబలుని యింటికి వెళ్ళిన దెందులకు?

ద్రా:—తమరు వెళ్ళ మని యాజ్ఞ యిచ్చి రని వల్లకి
చెప్పినది.

సు:—నే నట్లన లేదు తల్లీ!

ద్రా:—నేను వచ్చి మిమ్మడిగి నప్పుడు మీరు 'ఉ' అన్నారు.

సు:—నే నప్పుడు మద్యము వలన స్పృహలో లేను.

ఉ:—ఇది వల్లకి వంచన.

సు:—మద్యము త్రాగుటవలనఁ గలిగిన మహాపద.

ద్రా:—(స్వ) నిజముగా నీవన్నగడ జల్లకిదే. మొదటఁ గొంచె మీమె ననుమానించితిని. సత్కులప్రసూత యీమె యల్లలఁ జేయును.

సు:—కీచకుని యింటికి వెళ్ళిన తరువాత నేమైనది.

ద్రా:—అమ్మా! ఏమని చెప్పుదును? ఆదుర్మార్గుడు నిన్న వోలె న న్నసరాని మాటలతో సంబోధించి నన్ను నీచముగాఁ బలుకరించినాడు. నేను నచ్చట నున్న నాకేమి యగునో యని బంగరుగిన్నె తొందరలో నక్కడనే విడిచిపెట్టి వీధివెంబడిఁ బరుగెత్తితిని. అతఁడు నావెంటబడి తఱుముకొని వచ్చినాడు. కొంతమారము వచ్చి వెనుదిరిగిపోయినాడు.

సు:—అయ్యో! ఎంతపని జరిగినది. తల్లీ! ఇది నా పొర పాటు. నన్ను తుమింపుము.

ద్రా:—అమ్మా! ఎంతమాట యంటివి.

సు:—వల్లకి! నీ కి యంతఃపురమునఁ దావులేదు, పొమ్ము.
(వల్లకి నిష్క్రమించును)

సు:—సైరంధ్ర! దారిలో నీభర్త కనబడె నంటివిగా.

ద్రా:—అవును.

సు:—ఇది యాయనతోఁ జెప్పితివా?

ద్రా:—అయినయే ముచినారు.

సు:—నీమనస్సు?

ద్రా:- ఇంక నెప్పుడు దాను నన్ను వెన్నంటి యుండెద నన్నారు. నేనింకఁ బనిమీద వెళ్ళెదను. సెలవు. (నిష్క్రమ)

సు:- అమ్మా! ఉత్తర! నీ వింక నర్తనశాలకుఁ బొమ్ము.

ఉ:- తల్లీ! నా కా పేరు విన్న భయముగాఁ నున్నది. నేను నేటి కిక్కడనే యుండెదను.

సు:- ఏమి వింతలు రానున్నవో! మఱల మేఘములు మూసికొని వచ్చుచున్నవి.

(తెరలో)

దేవీ! నర్తనశాలవద్ద నేదో గృహము తగులఁబడి పోవు చున్నది.

ఉ:- అమ్మా! గంధర్వులు!

(తెరపడును)

షష్ఠాంకము

ప్రవేశము - కీచకుడు

కామ మొంత గర్హ్యమైనది. పసిపిల్ల. ముక్కు-పచ్చలార నిది. నే నెంత హీనుడనైపోతి నామె ముందు. నే నెందుల కంత బేలువోయితిని? నేను రాజకూతుర నన్నది. రాజశబ్దము నన్నంత భయపెట్టవలయునేమి? ఆ మాట యెవ్వరన్నను నే నంతియేనా? ఆపసిపిల్లలో నంత న్యాయ మున్నదా? ప్రపంచ కములోని దౌష్ట్య మేమియు నెఱుంగని యాపసికూనయే తగును ధర్మాధికారమునకు. ఆమెగాక నింకెవరైన నప్పు డట్లన్నను నాకు భయ మయ్యేదికాదు. అస్పృష్టాఘయైన యామెయే యట్లను టకుఁ దగును.

నిజముగా నే నెంత నీచుడ నైపోతిని. నావంటివాఁ డూరివెంట నొకకామినిని దఱుముకొని పోయిన ప్రతిష్ఠయేమి? ఇదివఱకే నాప్రవర్తనవలన నూరంతయు నాయెడ ద్వైధీ భావము గలదిగా నున్నది. అందందు నాచేసిన పుణ్యకార్య ములును నీ మహాపాపరాశిలో మునిగిపోయినవి.

నేను సుక్షుత్రియుడను కాను గనుక నే నా కీ నీచపుబుద్ధు లనికూడ విరోధులు గుసగుసలాడుచున్నారు. ఒక్క బాహు బలముచేత వీని నన్నిటిని జయించుటెట్లు?

ఇంతలో నీప్రవర్తన మానివేయుదునా? ఊరెల్ల గంధర్వు లతో నిండినదని వదంతులు ప్రబలినవి. ఇందాఁక కామపాలుడు నాతో ననలేక గంధర్వులు నర్తనశాలయొద్దఁ గొన్ని యిండ్లు కాల్చిరని చెప్పినాడు. మే మయిదుగురము సమానబలవంతు లము. నేను, భీముడు, దుర్యోధనుడు, బకుడు, హిడింబుడు. మాలో మొదట నెవరిచేత నెవ రోడిపోదురో, తక్కినవారుగూడ

వానిచేతనే యోడిపోదురట: భీముడు బకహిడింబులను జంపినాడు. దుర్యోధనుఁ డతనిచేతఁ జచ్చువాఁడుకాఁడు. నన్ను భీముడు గెలువనేలేడు. అయిన నతఁ డెక్కడనుండి వచ్చును? తక్కినవారివలన నాకు మరణమేలేదు. మఱల నన్నీయనుమాన మేల బాధించుచున్నది? ఇది యెంతవఱకు నిజము! ఈయను మానము కొద్దిలోననే తేల్చువలెను.

ఆలోచించిన నిది యనుమానమే. గంధర్వులకు వారికి నేమి సంబంధము? అయినను నితరరాజ్యవ్యవహారములు దెలిసికొనవలసిన యమాత్యునితో నీ విషయమున మాట్లాడె దను. ఎవరక్కడ?

సేవ:—(ప్రవేశించి) చిత్తము.

కీచ:—అశ్వపాలుని బిలుపుము.

సేవ:—అశ్వములు సాలలోనుండి త్రెంచుకొని యడవుల వెంటఁ బడినవట. వానిని వెదకికొని వచ్చుటకు వెళ్ళినాఁడు.

కీచ:—ఒక్కగుఱ్ఱము లేదా?

సేవ:—అన్నియుఁ బాటిపోయినవి.

కీచ:—ఏమిటీ వింత?

సేవ:—స్వామీ! గంధర్వులు పురమునఁ బ్రవేశించి యిట్టి దుష్కార్యములను జేయుచున్నారు.

కీచ:—ఎవరోయీ యా గంధర్వులు. ఎవరికైనఁ గనం బడిరా?

సేవ:—వాఁడు చూచె నని వీఁడును, వీఁడు చూచె నని వాడును జెప్పుటయే కాని యెంతవఱకును నేను జూచితి నని చెప్పువా రెవ్వరును లేరు.

(తెరలో)

మహారాజుగా రేమి చేయుచున్నారు?

కీచ:-ఎవరు వారు?

సేవ:-శారద్యతుడుగారు.

కీచ:-నీవు పోమ్ము.

(సేవకుడు విస్కమించును. శారద్యతుడు ప్రవేశించును.)

కీచ:-మిత్రమా! రమ్ము.

శార:-దీర్ఘాయురస్తు

కీచ:-కుట్టవాడవు, నాకు దీవన యెందులకు ?

శార:-నేను బ్రాహ్మణుడంగదా !

కీచ:-ఇది యేమిదీవన ?

శార:-మఱి యే మనవలె?

కీచ:-కామినీపరిష్వంగప్రాప్తిరస్తు అనవలె.

శార:-అన్నింటికిని బ్రధాన మైనది యాయుర్దాయము.

కీచ:-ఏమి యాయువు లేకపోయిన? బ్రతికియున్ననాలుగు దినములును సుఖముగా నుండవలె.

శార:-మిత్రమా ! నేనొక్కమాట జెప్పెదను. నీకుఁ గోపము రాదుగద.

కీచ:-నా కేమి గోపము ?

శార:-నిన్నగుటించి యూరు మిక్కిలిగాఁ జెప్పుకొను చున్నది.

కీచ:-అవునోయీ! ఏమి చేయుదును? నాయీప్రవర్తన నాకే బాగుగ నుండలేదు. కాని యా సుందరి

నవ్యమధుమల్లికాప్రనూన రమణీయ
మూర్తి, నీహారబిందుసమ్మోహనాతి
శీతలమనోహరాపాంగ, చిన్నరత్న
శకలదంతపంక్తి! మృగేంద్రశాబమధ్య!

శార:—(స్వ) ఈయన తన్మయత్వముఁ జూచిన నాకు
దిగు లగుచున్నది.

కీచ:—మిత్రమా! ఇప్పుడు మాయక్క సుదేష్ణాదేవి
యంతఃపురమునకుఁ బోవలయును.

శార:—ఎందుకు?

కీచ:—ఎందుకా! నామనోహరిణి యక్కడనేయున్నదికదా!

శార:—మిత్రమా! నాదొక హితము.

కీచ:—ఏమది?

శార:—పరాంగనారతి పాపహేతువు. పాపము నాశ
హేతువు.

కీచ:—(మానము.)

శార:—అన్నియుఁ దెలిసినవాడవు. నీకుఁ జెప్పవలసినది
లేదు.

కీచ:—తమ్ముడా! నిజమే. కాని నే నామెను జూడ
కుండనయిన నుండలే కున్నాను.

శార:—దానివలన లాభ మేమి?

కీచ:—ఈచిత్తసంక్షోభము కొంచెము శాంతించఁగలదు.

శార:—మఱి యక్కడకుఁ బోవలెనన్న గుఱ్ఱములు
లే వాయెను. రథము లేదాయెను.

కీచ:—నడచి పోవుదము.

శార:—ఇంతమూరము నడచియా?

కీచ:-ఏమి సుకుమారుడవు?

శార:-నే జెప్పునది నావిషయము గాదు.

కీచ:-నా కే మంత భయములేదు. వర్షము రాదుగదా దారిలో!

శార:-ఏమో!

కీచ:-రాదు. ఆకాశముచూడుము, నిర్మలముగా నున్నది.

శార:-అక్కడకు వెళ్ళి యేమి చేసెదవు?

కీచ:-చేయుట కేమున్నది? ఇంక నన్నామె యెటులను దయతోఁ జూడదు. ఆమెతో మఱల మాటాడవలయుననియే లేదు. కాని

ఆ లలితాంగి పాదములయందునఁ జూపు నిగుడ్చెదన్ దదీ
యాలస యానవైఖిమల కంజలి వట్టెద నామె నిల్చు నా
శీలను మట్టి నా హృదయసీరజమందున నద్దికొందు నా
లోలదృగంత్రోధపు విలోకకముం గని నక్కి పోయెదన్.

ఆమె పూవులుకోసిన తీవను గొఁగిలించుకొందును. ఆమె-

శార:-చాలు చాలు.

కీచ:-ఏమంత వైమనస్యము.

శార:-ఈ మహాభక్తికి నే దేవుడైన నీకుఁ గైవల్య మిచ్చెడువాడే.

కీచ:-ఏదైన నానందమేకదా! నేను రమణీయమూర్తిని ధ్యానించి తన్మయత్వముఁ బొందెదను. ఆనందమే కైవల్యమైన యెడల నా కది తటస్థింపదా?

శార:-ఇది కుతర్కము.

కీచ:-మనము బయలుదేరుదము, రమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు) (తెరపడును)

సప్తమాంకము

(ప్రవేశము సుదేశ్య - ఉత్తర శయ్యపై)

సు:—అమ్మా! ప్రొద్దుటినుండి భోజనము లేదు. ఏల
యిట్లున్నావు. లేమ్ము, కొంచె మెంగిలిపడెదవుగాని.

ఉ:—అమ్మా! నా కాకలిగా లేదు.

సు:—ఏలనే తల్లీ!

ఉ:—ఆ వలలునిఁ జూచిన నాకు భయముగా నున్నది.

సు:—అతనిని జూచిన భయ మెందుకు?

ఉ:—అతని కన్నులు నేఁ డేలొకో భయావహములుగా
నున్నవి.

సు:—అతఁడెంత మంచివాఁడు. చాల శాంతస్వభావుఁడు!
అడకువ కలవాఁడు.

ఉ:—చా కతనిగూర్చి యనుమానముగా నున్నది.

సు:—ఎందుకు?

ఉ:—అమ్మా! అతఁడు గంధర్వుఁడే.

సు:—ఛీ, ఛీ, వెట్టివాఁడు గంధర్వుఁ డేమిటి.

ఉ:—అమ్మా! నీవట్లనెదవుగాని, మన నగరెల్లగంధర్వులు
తిరుగుచున్నారు. మాటువేషములతోఁ దిరుగుచున్నారు.

సు:—నీ కింత భయ మేమిటికి?

ఉ:—రాజసభలలో గంధర్వులు తిరుగుచున్నారట. పశు
పులమందలన్నియు గంధర్వుల యాక్రమణచేతఁ జెల్లాచెదరై న
వట. అశ్వశాలలలోని గుట్టములు తెరిచుకొని పాటిసోయిన
వట. నర్తనశాల సరియేకదా! ఆ చుట్టుపట్టుల జనమే సంచరిం
చుటలేదు. ఊరంతయు గగ్గోలుగా నున్నది. చివరకు గంధ

ర్వులు మనవంటసాలలో గూడఁ బ్రవేశించినారు. నామనస్సు మనస్సులో లేదు.

సు:—అయ్యో! పిచ్చితల్లీ! ఇంత పేదగుండెదానవు గనుక నే నిన్నొకయ్య కియ్యవలెనన్న నాగుండె చలించుచున్నది. పాలు తెమ్మని కబురంపితిని. ఈరాత్రి కవి త్రాగిపండుకొనుము.

ద్రా:—(ప్రవేశించి) (స్వ) నర్తనశాలలో గంధర్వులున్నారని వదంతి పడినది. ఇదేమి చిత్రము? బిడ్డ యుత్తర నేడేమీ ఖన్నయైయున్నది. ఆమెమన స్నేలనో కల్లోలపడినది. ప్రోద్దున నాదురాత్తుడు నన్నదలుముకొని వచ్చుటఁజూచినది మొద లామె మనస్సు సరిగా లేదు. అంత పాపభీరువు. ఈతల్లి యెవరియిల్లు పవిత్రము చేయునో! ఆమెను జూచినప్పుడు నా మన స్సేలాకో ద్రవించుచున్నది. ఆయమ నవ్వి నప్పుడు మాశశి రేఖనవ్వి నట్లుండును. ఎన్నాళ్ళయినది మాకిల్లలను జూచి? ఏమి జూదము? జూద మనిన వెంటనే నాకు దుశ్శాసనదుర్గార్తవ్యము జ్ఞాపకము వచ్చుచున్నది. ఈ జన్మలో నాపరాభవము చల్లారుట లేదు కాబోలు. లేకేమి! అజ్ఞాతవాసము పూర్తికావచ్చు చున్నది.

ఇప్పు డీ క్రొత్తబెడంద తప్పకొనుటెట్లు? ఈదౌర్భాగ్యున కంతలో నింతభారమృత్యువు వ్రాసినాఁడేమొ విధాత?(చూచి) అ వచ్చునది యెవ్వరు? తంత్రీపాలుఁడా! హా! సహదేవా! నీకెట్టి స్థితి వచ్చినది. ఈరాజకుమారులు సర్వసర్వంసహాచక్రమున కధి నాధులా!

అదేమి! ఇలనిముఖము క్రోధముచేత నెఱవఁజినది. పాత్రుడు తీసికొని రావలసిన యవసర మేమున్నది? ఏదో

యాలోచనానిమగ్నునివలె వచ్చుచున్నాడు. సంవత్సరము పశువుల గాచుటచేత నీయనలో గొంచెము మూర్ఛ కలిగినది. చూచుటకు మారమునుండి పశువులకాపరివలెనే యున్నాడు.

సు:—అమ్మా! సైరంధ్ర! ఉత్తర ప్రొద్దుటినుండి భోజనము చేయలేదు. నీవు భోజనము చేయలే దని కూర్చున్నది. నీవు తొందరగా లేచి స్నానము చేయుము. పిల్ల భోజనము చేయదట. పాలు త్రాగెద నన్నది. పాలు మందనుండి ప్రత్యేకముగాఁ దీసికొనిరమ్మని చెప్పి పంపితిని. అవి వచ్చును. నీవు వానిని దీసికొని స్నానము చేయుము. నేను బాపపరిహారార్థమును, అనుంగళనాశముకొఱకును శ్రీ చంద్రమాళేశ్వరుని బూజ చేయుటకుఁ బోవుచున్నాను.

తంత్రిపాలుడు:—(ప్రవేశించి) అమ్మా! ఇవిగో పాలు.

సు:—నీపే రేమి?

తంత్రి:—తంత్రిపాలుడు.

ఉ:—ఓయీ! బోయడా! మీయావుల నెద్దలను గంధర్వు లాక్రమించుకొనిరట గదా!

తంత్రి:—గంధర్వు లాక్రమించుకొని యందందుఁ దటిమి వేసిరి. కాని మేమడవులవెంట వెనకి కొన్నింటిని బట్టుకొంటిమి. మంద లెచ్చలెచ్చటికిఁ బోయినవో తెలియవచ్చినది. తెల్లవారు వఱకు నంతయు సరిగా నుండును.

ఉ:—నీవు గంధర్వులను జూచినావా?

తంత్రి:—చూచినాను.

ఉ:—వా రెట్లున్నారు?

తంత్రి:—రాజులవలె నున్నారు. మంచి యందగాండ్రు, అక్క-లున్నవి. వారు దారివెంటఁ బోవుచు సంగీతము పాడుచుందురు. తంబురాలు మీటుచుందురు.

ఉ:—వారు మహాభయంకరు లటగదా !

తంత్రి:—చూడఁ జక్కనివారు. వారితో మాటమాట వచ్చిన కష్టము. కోడైతాచులకన్న విషధరులు.

ఉ:—అమ్మా!

తంత్రి:—వారూర కే యెవరి జోలికిని రారు. వారిజోలికిఁ బోయిన బ్రతుకనీయరు.

ఉ:—మఱి మామామకీచకుఁడు వారిజోలికిఁబోయెనుగా!

తంత్రి:—ఎందుకుఁ బోయినాడు?

ద్రా:—నా మూలమున.

తంత్రి:—నీ వెవరవు ?

ద్రా:—వారిభార్యను.

తంత్రి:—నీ విందెందు కుంటివి?

ద్రా:—దాసిగా నుంటిని.

ఉ: ఈమెను మామామ ప్రొద్దున వెంటఁబడి తఱిమి నాఁడు. గంధర్వులకుఁ గోపము వచ్చినదట.

తంత్రి:—ఉహూ.

ఉ:—మీ సుందలన్నియు దొరకెనా?

తంత్రి:—ఇంకఁ గొన్నింటిని వెదుకపలయును.

ఉ:—నీవు నర్తనశాల మీదుగాఁ బోయెదవు సుమా, అక్కడ గంధర్వు లున్నారట.

తంత్రి:—పోను పోను.

ఉః—గంధర్వులను గుఱించి యూరిలో నేమని చెప్పు
కొనుచున్నారో నీ కేమైనఁ దెలియునా ?

తంత్రిః—నేటిరాత్రి రెండుజాములకు సర్తసశాలలోఁ బెద్ద
యుద్ధమఁట.

ఉః—ఎవ రెవరికి ?

తంత్రిః—గంధర్వులకు వారి విరోధులకు.

ఉః—అయ్యో ! ఎట్లు !

సుః—అమ్మా ! జనములు చిలవలకుఁ బలవలు గల్పించి
చెప్పుకొనెదరు.

తంత్రిః—అమ్మా ! సెలవుః (స్వ) యుధిష్ఠిరచక్రవర్తి
యాజ్ఞ నిర్వర్తించినట్లయినది. నాప్రియురాలిని జూచినట్లయినది.
(నిష్క్రమించును)

ద్రౌః—(స్వ) నాభర్త లెంతయుద్దేశించినారు? నేనిప్పుడు
కీచకునకుఁ గబురెట్లు పంపుదును ? ఇప్పుడు వల్లకి యుండిన
బాగుగ నుండును.

సుః—ప్రౌద్ధ గ్రుంకవచ్చినది. పైరంధీ ! నీవు స్నానము
చేయుము. ఉత్తరా ! మనము పోవుదము రమ్మ !

(ఉత్తర-సుదేష్ణ నిష్క్రమింతురు)

ద్రౌః—నామనోహరుని సౌందర్యము మఱి నేటికిఁ గను
లారఁ జూచితిని. రోజును భీమసేనుని నప్పుడప్పుడు యుధిష్ఠిరార్జు
నులను జూచుచుంటిని గాని యీసంవత్సరమునుండి నకులసహ
దేవులను జూడలేదు. అతఁడు నావంక నోరచూపుచూడఁబోయి
పరాభవఖన్నమైన వదనము తెచ్చుకొని సుదేష్ణోత్తరలు
చూచెదరేమో యని ప్రౌఢమైన తనచూపు బిగించుకొని
పోయినాఁడు.

యుధిష్ఠిరుని బుద్ధి యప్రతిమానముగ నున్నది. ఎంత తొందరలోఁ గార్యము పూర్తి చేయవలెను. ఇప్పుడు కీచకుని నేను బంపించవలెనా నర్తనశాలకు? ఇప్పుడు నా కతఁడెచ్చట కనంబడును.

నర్తనశాలలో నేటి రాత్రి యెవ్వరుందురు? భీమసేనునే పంపించుటకు సార్వభౌముఁడు యత్నముచేసియుండవలె. ఈ గూఢచర్య యెట్లు నెఱుంగునో! గంధర్వు లను ప్రతీతి బాగుగా వ్యాపించినది. ఈప్రతీతిలోఁ బాండవాజ్ఞాతవాసము బాగుగా నిర్వర్తింపబడుచున్నది.

(కీచకుఁడు ప్రవేశము)

ద్రౌః-ఓహో! వెమకఁబోయిన తీగె కాలికిఁ దగిలినది. ఇతనిని, పాపము! విధి తఱుముకొని వచ్చినది. ఇతని మొగము ఖన్నమై పోయినది.

కీచ:- (స్వ) ఆమె యిచటనే యున్నది. ఇంక నామెతోఁ బ్రసంగించి యేమి లాభము? ఇంద యుంసి యామెవంక నించుక చూచియైన సంభోషించెదను.

ద్రౌః-ఏమో! నెమ్మదిగ నున్నాఁడు. అయిన నిప్పుడు మొగము ప్రసన్నముగా నుంచుకొనవలెను.

కీచ:- ఈమెను నా సందేహ మడిగెదను. కాద ట్లే సంభోధించెదను. (ప్ర) పాంచాలీ!

ద్రౌః:- (స్వ) వీడు మహామేధావివలె నున్నాఁడు. యుధిష్ఠిరచక్రవర్తి యందుకనియే యింత తొందరపడినాఁడు.

(నవ్వుకొనును.)

కీచ:-ఈమె ద్రౌపదియైన నా సంబోధనమున కెంత వికారము పొందవలెను. కాదు, నాయెడ నీమె ప్రసన్నయై నట్లున్నది.

ద్రౌ:-(స్వ) ఇతనిని తొందరలో నిట్లునుండి వంపివేయ వలయును.

కీచ:-ఏమి, నీ మొగమున విషాదమేఘములు విచ్చి పోయినవి.

ద్రౌ:-వర్షాకాలము పోయినది.

కీచ:-ఇదివఱకు నాయందు నీకేల వైమనస్యము?

ద్రౌ:-(లజ్జాభినయము)

కీచ:-మఱి మహాపసాదము.

ద్రౌ:-అతిరహస్యముగ నుండవలయును. ప్రాణమిత్రులకుఁ గూడఁ దెలియరాదు.

కీచ:-ప్రమాణము చేసెదను.

ద్రౌ:-వలదు! నేటిరేయి రెండుజాములకు నర్తనశాలలో.

కీచ:-అనుగ్రహింపఁ బడితిని.

ద్రౌ:-అచ్చట నెందుకనియో తెలియునా? గంధర్వులచ్చట నున్నారని వదంతి ప్రబలి జనులచ్చటికిఁ బోవుటలేదు. కనుక నది మిక్కిలి రహస్యప్రదేశము.

కీచ:-ఇంక సెలవు.

ద్రౌ:-నల్లని బట్టలు కట్టుకొని రావలయును.

కీచ:-ఎందుకు?

ద్రౌ:-చీకటిలోఁ గలసిపోవుటకు !

కీచ:-ఇంక నేను వెళ్ళెదను.

ద్రౌ:—అవును! ఎవరైనా జూచెదరు.

కీచ:—మాట తప్పవుగదా?

ద్రౌ:—ప్రాణము పోవలయును. (కీచకుండు నిష్క్రమించును).

ద్రౌ:—ఇతఁ డనుమానించినాడు. మేధావియే! సాపము దుష్టగుణమువచ్చి త్రుంచుకొనిపోవుచున్నది. ఇతని కెట్లు తెలిసినది? నేను వచ్చి సంవత్సర మైనదని, నా పతు లైదుగురని, యీ సంవత్సరమైన వెంటనే మజల నేను శత్రువుల గెలుచుటకుఁ బోయెదనని; యిట్టియానవాళ్ళను సరిపోల్చుకొని యగుదునేమో యని యాలోచించినాఁడు. ఆమాట యని నా మొగమువంక నిదానించి చూచినాడు. యుధిష్ఠిరచక్రవర్తి ధర్మప్రభావమున నా కప్పుడు మనస్సు నిశ్చలముగా నున్నది గనుక సరిపోయినది. ఈరహస్యము బయటకుఁ బ్రాకకుండ నితని దొందరలో భూమికి దూరము చేయవలసినదే!

భీమసేనున కీచర్తమాన మిదివఱకే తెలిసియుండును. అయినను నేనుబోయి యాతని కీ విషయము తెలియబఱచి యుత్సాహము పుట్టించెద. ఏవైన రెండుమూఁ జాయుధములు పట్టుకొని వెళ్ళుటయే మంచిది. గంధర్వులని ప్రతీతి. పుట్టినది కాన, నా దుర్మార్గుఁ డెటుపోయి యెటువచ్చునో యని యేవైన నాయుధములఁ దెచ్చునేమో? బకడరాసంధాదిదుష్టనిశాచరులఁ ద్రుంచిన జగజ్జెట్టి కీతఁడు లెక్కయా? అయినను, నితఁడు బలవంతుడనియే ప్రతీతి! కానిమ్మా! జారత్నసురాపానములవలనఁ గలిగిన దోష మాతని యాయువు నిదినఱకే క్షీణింపఁ జేసినది. మహానుభావుఁడగు నృకోదరుని యాయు నతని ధర్మచింతన వలన వృద్ధియగుచున్నది.

అప్పుడే చీకటులు క్రమ్ముచున్నవి.

ఉ:- (ప్రవేశించి) మాలినీ! భోజనమునకుఁ బోయెదవా?

ద్రా:- బిడ్డా! నీవుగూడ వచ్చినఁ బోయెదను.

ఉ:- నాతో నీకు వంతా!

ద్రా:- మహారాజుకూతురవు నీవు! దాసిని నేను.

ఉ:- అది కాదమ్మా! ఊమింపుము.

ద్రా:- ఊమించుట నేనా? నీయందు నాకుఁగల ప్రేమచేత నట్లంటిని.

ఉ:- నాయందు నీకెందు కంతప్రేమ?

ద్రా:- సేవకులకుఁ దమ యజమానుల యం దెందుకో మఱి ప్రేమ.

ఉ:- అదికాదు. నిజము చెప్పుము.

ద్రా:- నా కోడలివలె నుండువు నీవు.

ఉ:- నీకుఁ గొడుకున్నాఁడా!

ద్రా:- నేను స్నానముచేసి వచ్చెదను. నీ విందుండుము. కలసి భోజనమునకుఁ బోదము. (నిష్క్రమించును)

(ప్రవేశము - వలలుడు)

వల:- బిడ్డా! భోజనమునకు రాలేదేమి ప్రొద్దుటినుంచి?

ఉ:- (మాటాడదు)

వల:- ఏమమ్మా! నాతో మాటాడవు! నన్నుఁ జూచిన నీకు భయమెందులకు? నే నేమి రాక్షసుఁడనా?

ఉ:- కాదు, గంధర్వుడవు!

వల:- గంధర్వుఁడు మీ బృహన్నలాచార్యులవారు.

మాకేమి నాట్యము వచ్చునా? సంగీతము వచ్చునా? పాక శాస్త్రమున మేము గట్టివారము.

ఉ:-నాకు భయము వేయుచున్నది.

వల:-భయమా? బలహీనత్వముచేత. పైత్యము చేసియు నిస్సారము వలనను లోపల నరములకు బలువులేక యట్లగును. ఈనాడు మంచివంటకములు చేసితిని. అవి తింటివా! తేపు ప్రొద్దుటికిఁ జక్కగా సుఖముగా నుండువు.

ఉ:-నలలా! నీవు పండితుడవే! వైద్యముగూడ దెలియునా యేమి?

వల:-పాకమునకుఁ గావలసినంత!

ఉ:-(స్వ) ఇతని మాటలవలన నాకు ధైర్యము వచ్చినది. (ప్రకాశముగా) నేను స్నానమాడి వచ్చెదను. అదిగో మాలిని వచ్చుచున్నది. (నిష్క్ర)

(ప్రవేశము ద్రౌపది)

వల:-(స్వ) సర్వసర్వంసహాధినేత యగు యుధిష్ఠిరసార్వ భౌమున కర్థాంగి యైన యీమె జానకీదేవివోలే నెన్ని యిక్కట్టులు పడుచున్నది. రామచంద్రునకు హనుమంతునివలె నీ మహారాజునకు నేను దొరకినాను. ఇర్వుర మన్నదమ్ములమే! పాపము! నన్నుఁజూచి యెంతఁజిన్న యగుచున్నది! (ప్రకాశము) ఏమమ్మా మాలిని! ప్రొద్దుటినుండియు భోజనమునకు రాలేదు పాపము!

ద్రౌ:-(స్వ) నాథుఁడు నన్నూరడించు చున్నాఁడు. (ప్రకాశము) రుచిగల నీవంటకమ్ములు నా కీ పూట తృప్తిఁ గలిగించ గలవు.

వల:- (స్వ) నూయన్నగారి యాజ్ఞ నీమె యనుసరింపు
మనుచున్నది.

(ఉత్తర ప్రవేశించి)

పరపురుషులతో మాట్లాడని సైరంధి యితనితోను,
మఱికొందఱతోను మాట్లాడును. పుణ్యపురుషులైనవారితోఁ
బ్రసంగించ వచ్చును గాబోలు!

వల:- అదిగో! ఆయుష్మంతురాలా! రమ్మ! సైరంధీ!
బిడ్డకు బంగరు టరటియాకు వేయుము.

(తెరపడును)

అష్టమాంకము

(కీచకుండు ప్రవేశము)

నర్తనశాలవద్దనన్నుఁ దుదముట్టించుటకుఁ బ్రయత్నమా
యిది ? గంధర్వులు నన్ను సంహరించుటకు వచ్చెదరా ? అయి
నను నన్నుఁ దుదముట్టించఁగల మహాబలశాలి యెవ్వఁడు ?

నిన్న సాయంత్రమున నామెను జూచితిని. నేటి
ప్రొద్దుటివఱ కామె కాప్రయత్నములే తెలియవు. ఈపప లెల్ల
రాజాంతఃపురము కదలుటకు పీలులేదు. ఎవ్వరితోఁ జెప్పును ?
చెప్పి యంతయూహ యెట్లు పన్నఁగలదు ?

అయినను నామెడల నామె కంతలో నంత ప్రసన్నత
యెట్లు వచ్చినది ? నిన్న సాయంత్రము లేని యేకాంత మీ
సాయంత్రమున నెక్కడ నుండి వచ్చినది ? అట్లుకాదు. నిన్న
నన్నుఁ జూచుటయే క్రొత్తయాయెను ! నేడు నన్ను గుఱించి
విచారించి యుండును. ఆలోచించి యుండును !

ఇన్నిసందేహము లెందుకు ? ఆమెకు నామెడలఁ బ్రేమ
లేకున్న నట్లేల మాట్లాడును ? ఆచూపులు చూచునా ? అస
లట్టి మహాసౌందర్యవతికి దురూహ లేల కలుగును ? ఆమెలో
నిట్టి విషాలోచనములు కలుగునా ? ... కలిగినచో !

మధుమాసమల్లికామంజరీగర్భముల్ విషవాహినుల స్రవించునేమో ?
బాలముగ్ధరసాలపాదపాగ్రంబులు ముషిణిపండులు పండి మ్రుగ్గునేమో !
చారుశారదయామినీరమ్యచంద్రికల్ ఘనచిత్రాగ్నిచ్ఛటల్ క్రమ్ము నేమో !
శవవసంతపీ కాంగ నాగానముల యుండుఁ బ్రళయగర్జనములు ప్రబలనేమో !

చివురురాగమ్ము లందునఁ జిలుకునేమో
యంధకారప్రతిచ్ఛాయ లలముకొనుచుఁ
బూలపానువు పై నిద్ర పోవువేళ
వచ్చి కలుచునొ గోదుమవన్నెత్రాచు !

దాసి:—(తొందరగాఁ బ్రవేశించును)

కీచ:—ఏమే! కాలమువలెఁ దఱుముకొనివచ్చితివి?

దాసి:—రెండుజాముల లోపుననే తాము వెళ్ళవలె నంటిరిగా.

కీచ:—ఇప్పు డెంత ప్రొద్దుపోయినది!

దాసి:—రెండుజాములు కావచ్చినది.

కీచ:—మఱి నేను దొందరగా వెళ్ళెదను.

దాసి:—అలంకృతులు గాకుండనేనా?

కీచ:—అట్లును నింతయాలస్యము చేసితివేమి?

దాసి:—ఆలస్యమైనది,

కీచ:—నే నిప్పుడే పోవలెను.

దా:—నే నీనాఁడు మనస్ఫూర్తిగాఁ జేతులార మిమ్ము నలంకరింప వచ్చితిని.

కీచ:—తేపు చేయఁగూడదా?

దా:—ఇక నా కా యోగ్యత యెక్కడిది?

కీచ:—ఎందుచేత?

దా:—ఇదియే నా కడసారిచూపు!

కీచ:—అపశకునము మాటలాడెద వేల?

దా:—తేపుప్రొద్దుననేన త్తవారింటికిఁదీసికొనిపోబడుదును.

కీచ:—ఏమంత తొందర?

దా:—నాభర్తకు నన్నిచ్చట నుంచుట కిష్టము లేదట?

కీచ:—(స్వ) వీరి యావనములు రాజపురుషులకు భోగ్యము లగుచున్నవి. అందులోఁ బెండ్లిచేసికొన్న తరువాత నే జాతివారైన నేమి? భర్త ననుసరించియుండవలసినదే! (ప్ర)

నా కలంకారము నీవు చేయవలదు గాని యిన్నాళ్ళుగా మా సేవఁ జేసినందులకు నీ కీ రత్నహారము బహుమాన మిచ్చితిమి, తీసికొమ్ము.

దా:-స్వామీ! మిమ్ముల నలంకరించవలె నని యున్నది.

కీచ:-మగనాలివి మమ్ము నేల తాఁకవలె! సేవావృత్తి నీచము. ఇదివరకు మా పొనర్చిన యఘములే చాలును మమ్ముఁ ద్రుంచివేయుటకు. ఇది తీసికొని పొమ్ము ! (అని హారమిచ్చును.)

(దాసి తీసికొని నిష్క్రమించును.)

ధనములఁజేసి హెచ్చును మదం బదికారణమై యఘంబు హెచ్చునని వచించు పండితుల నూక్తులు రిత్తయు నానె! పేరి యెట్టినిముసమందు వచ్చునో! ఘటించును మృత్యువు నారకాగ్ని ప్రేల్చును ప్రళయాంతమున్ నరకలోకమె శాశ్వతమేమి జీవికిన్.

ఈ యనీతిప్రవర్తన నన్నెంతగా వేధించుచున్నది? ఛీ! ఛీ! నే నచ్చటికిఁబోను! తెలిసి తెలిసి మహాఘు మేలచేయవలె?

మఱి యాయమతోఁ దప్పకుండ వచ్చెదనని చెప్పితిని గదా! పోకున్న నామె నాకై యెదురుచూచి యింతమోసగాఁడా యనుకొనునేమి! అవును! తప్పకుండఁ బోయెదను. పోయి యామెకు నాపశ్చాత్తాపముఁదెలిపి యీమహాఘమునుండినన్ను నేన సంరక్షించుకొనెదను? తీరా, అంతవరకుఁబోయిన తరువాత కామమే గెలుచునేమో? పోకుండుటయే మంచిది!

న నీ వితాగ మొకవంకను లోనివాంఛ యొకవంకను బీర్చి పిప్పిచేయుచున్నవి. పోదునా? వలదా? పోయెదను! దారిలోనేదైన నామీఁదఁ బడుగుపడి నేను జచ్చిపోయిన భాగుగ నుండును.

ఇంతతృప్తి పనికిరాదు. ఈతృప్తి యేమొ నన్నదహించు
కొని పోవుచున్నది. ఈతృప్తిను జయించిన మహానుభావు లగు
ఋషులకుఁ బ్రణామములు.

ఈ మహానిశాసమయమున నా ప్రయాణ మెక్కడ కని
పోవుచుంటిని.

ఇది మహాస్వర్ణముతువు పై నీనిశాస
మయము భీకరమయ్యె నా మనసు మాత్ర
మీభయంకరరూపమ్మునే వరించు
నే యగాధమ్ములో దిగునో యిదేమి ?

నాదు దురవస్థఁ గని నిశాసలిననేత్ర
కనుల వెంటబాష్పమ్ములు కార్చఁదొడఁగె
నాకును భయమ్మె కలిగెడు నామనస్సు
మాత్ర మేటికొ నీకట్లు మలచుకొనెడు.

గాఢతిమిరంపుదుప్పటి కప్పుకొనియెఁ
జలికి బెదరిన దనఁగ నిశాలతాంగి!

ఆ ముసుగులోకి నన్న రమ్మనుచు నున్న
దటకుఁ బోవలె నని నాకు నాశ మెండు.

ఈ తమస్కీల శర్వరి యెల్లలోక
మావరించెను వర్షంబు లంతకంత
కధిక మై యుప్పెసం బోలె నలముకొనియె
ప్రథితమార్గంబులను బరీవాహసమితి.

కడగి యుటిమిన జీవలోకంబు లెల్ల
బధిరితం బానొ పిడుగులు పడి జగంబు
సఘసిపోవునొ యిట్టి వర్షంబు కతవఁ
బ్రళయజలరాశి లోకంబు పైని బడునొ?

(నిష్క్రమించును)

న.వ.మా.ం.క.ము

(ప్రవేశము - వలలుడు, సైరంద్రి)

వల:-నీ వెట్లు వచ్చితివి ?

సై:-సుదేష్ట నిద్దుర పోవుచున్నది.

వల:-ఇంక నెవ్వరును లేరా !

సై:-ఉత్తర యున్నది.

వల:-ఇద్దఱలో నెవ్వరైన మేల్కొని నీకోసము వెద
కెద రేమో !

సై:-ఉత్తర కందుచేతనో ప్రొద్దుటినుండియు భయము
గానే యున్నది. నర్తనశాల పేరు చెప్పిన నామె బెదరిపోవు
చున్నది.

వల:-ఉత్తర యెటువంటిది?

సై:-అతిసుకుమారి. స్నిగ్ధహృదయ.

వల:-ఆమెయెడల నామన స్సేలనో మృదు వగుచున్నది.

సై:-ఆమె మానసికస్థితి చిత్రముగా నున్నది.

వల:-వారు మేల్కొని నిన్ను వెదకినచో!

సై:-నాకై యంతగా వారు వెదుకరు. ఇంకను రెండు
జాములు కాలేదా?

వల:-ఇంత వానలో నీ వెట్లు వచ్చితివి?

సై:-పైటకొంగు నెత్తిమీఁద వైచుకొని.

వల:-(కొంగు స్పృశించి) తసిముద్ద యైనది.

సై:-తడిసినదా?

వల:-అవును.

సై:-దేనితో?

వల:-వర్షపు నీటితో.

సై:-వర్షపునీరని యెట్లు తెలియును?

వల:-మఱి దేనితో?

సై:-దుష్టుడగు కీచకుని నెత్తురుతో!

వల:-వాఁడు చచ్చినాఁడు. (తెరపడును)

[ఇది విష్కంభము]

(ప్రవేశము - కీచకుఁడు)

కడు మనోనిశ్చయముచేతఁ గదుమబడియు
మాటిమాటికి నీవాంఛ మనసు నెల్ల
నావరించెడు కన్నుల కంటగట్టి
నట్లు కనవచ్చు నీ యిరులందుఁ దెలువ

కురిసిన వర్షము కురిసినట్లేయున్నది. నాయెడల నీప్రకృతి
కూడ నింత వైమనస్యము నహించినదేమి?

ఈజలదుఁ డెంతకఠినుడో? యిరులు గ్రమ్మి
యస్ఫుదాదుల మార్గంబు నడ్డగించు
కరుణ యించుక చూపించు కన్నె మెలుపు!
అంగసల హృదయంబు తెఱ్ఱె న మృదువు

పురుషుని హృదయము స్త్రీకై యింత బడలుపడనేల?
బ్రహ్మపదార్థము ప్రకృతిలోఁ బ్రతిఫలించుట దానికి సహజము.
అందుకనియే పురుషుఁడు తనప్రేమ రక్షణముగైర్చిలోఁ బ్రతిఫలిం
చగాఁ జూడవలయునని యారాటపడుచుండును.

(వలలుఁడు ప్రవేశము)

కీచ:-ఎవరు నీవు, నామార్గ మనురోధించుచున్నావు?

వల:-నీ వెవ్వరవు?

కీచ:-నే నొక ప్రాణిని.

వల:-కాదు ప్రాణమవు.

కీచ:-నీవెవ్వరవు?

వల:-నేనా! గంధర్వుడను.

కీచ:-అ! (నివ్వెటపోవును)

(వలలుడు నిష్క్రమించును)

కీచ:-ఎవరీతఁ డీ మహాంధకారములో నంతరించి పోయి నాఁడు (నడచి) ఇదిగో నర్తనశాల. ఆమె వచ్చినట్లులేదు. (లోపల నందెరవళి) కాదు. వచ్చి నాకై యెదురు చూచుచున్నది. ఈమె పతులైన గంధర్వులను వెంటఁబెట్టుకొనియే వచ్చినది. నేను నిరాయుధుడను. పౌరుషశాలురయినవారు నాతో మల్ల యుద్ధము చేసెదరుగాక !

అంతవఱ కేల వచ్చును? ఆమెకు నాపైఁ బ్రేమ కలిగియే రమ్మన్నది. అసందర్భమైన యూహలు తోచుచున్నవి. అయినను బిలచెదను. ప్రియా !

(తెరలో)

లోపలకు రమ్ము.

కీచ:-లోపల గంధర్వు లున్నారా ?

(తెరలో)

మనసు చెదరినదా ?

కీచ:-ఏమిది ? నేను దారిలో నెవరిని జూడలేదా ?

వల:-(ప్రవేశించి) నీవు నన్నుఁ జీకటిలో గుర్తించలేవు.

కీచ:-నమ్మదిగా మాట్లాడెద వేమి ?

వల:-మనమాట లెవరికైన వినఁబడునేమి !

కీచ:-వినబడవు. గాలి హోరు మని వీచుచున్నది.
వర్షము కురియుచున్నది.

వల:-పిడుగులు పడుచున్నవా?

కీచ:-లేదు! ప్రియా! నీమీఁద నాకెంతటి ప్రేమయున్నదని నీ యుద్దేశ్యము?

వల:-నే నన్న ప్రాణములుగూడ విడుచుచున్నావు. ఎంత యని చెప్పును?

కీచ:-నీ గొంతుక మాటిన దేమి?

వల:-ప్రౌద్ధన నీవు నన్నుఁ దటిమినపు డటచుటచేత బాంగురువోయినది.

కీచ:-ప్రియా! నన్ను త్షమింపుము?

వల:-నిన్నా త్షమించునది?

కీచ:-అవును! త్షమించవలదు.

దీర్ఘ వేణీగుణమున బంధించి నన్నుఁ
గుచమహాపర్వతములకైఁ గూలద్రోసి
క్రూరఖరసఖాసులఁ గ్రమ్మి క్రమ్మి విడువు
(మెఱుపు మెఱయును.)

(స్వ) మెఱుపు మెఱసినంతలో నీమెముఖ మిదేమి మహా భయంకర మైనది. (ప్రకాశము) నీ వెవరవు?

వల:-ఇదేమి యాప్రశ్న? నేను సైరంద్రుని.

కీచ:-నిజము చెప్పుము!

వల:-ఈ యనుమాన మెందులకు?

కీచ:-నీమొగ మింత యెట్టగా నున్నదేమి?

వల:-అలంకారముగాఁ జేతులకుఁ బూసికొనిన కుంకుమ వానచేతఁదడిసి మొగమునకుఁ దుడుచుకొనఁగా నంటినదాయేమి!

కీచ:-కావచ్చును.

వల:-అట్లా మార్తాడునది? నీకోస మీయర్ధరాత్రమున నీ వర్షములోఁ బడి వచ్చితినే!

కీచ:-అవును! మిగులఁ గష్టపడి వచ్చితివి.

వల:-ఎట్లు రాకయుందును? నారహస్యము నీకుఁ దెలిసిన తరువాత?

కీచ:-ప్రియా! నీవు శృంగారరసపట్టభద్రువు?

వల:-ఎట్లు?

కీచ:-చన్ను నీలవసనములు ధరించి రమ్మనుటయే.

వల:-కాని యీచీకట్లు రాద్రసముగా మార్పుచున్నవి దానిని.

కీచ:-కా దివి మనల రక్షించుచున్నవి.

వల:-అవును, నా రహస్యమును రక్షించుచున్నవి.

కీచ:-రమణీశిరోమణీ! ఇకఁ దాళలేను.

రావే! నీ కవుగింట నన్నదుమవే! రాజీవప్రతేక్షణా!

నీ విన్నాణముచేత నాహృదయమున్ నీరయ్యెనే యియ్యెడన్
భావంపున్ సాగజెల్ల నీయెడలనే పండెన్ మనోజాతదీ
తావైశ్వానరుఁ దృప్తిచేసి కుహనాశ్వత్థంబుఁ జూతాడెదన్.

నీపైఁ గోరికజేసి యిందనుకఁ దన్వీ! మన్మథోద్యచ్ఛర
క్షేపం బెంతగ నోర్చితిన్ దుదకు నీ స్నేహాస్యమున్ జూడఁగా
నోపన్ గాఢతరాంధకారమున దిగ్భ్రాహ్మంబు సంపూర్ణమై
నా పాపంబు ఫలించిన ట్లగుపడున్ నాశీకకేళీదృశా!

ప్రియా! ఏది నీచేయినందిమ్ము! నీకరస్పర్శమునఁ గలిగిన చల్లదనముచేతఁ జలివేయుచున్నది. ఈ వర్షకాలరాత్రి యందు నేను మంచుగడ్డవలె బిగిసికొనిపోయెదను.

వల: నీవటు కాకపోయినచో నే నీ చేతులతో నలిపి ముద్దగాఁ జేసెదను.

కీచ:—నీచేయి నందిమ్మా!

వల:—నర్తనశాలలోనికిఁ బోదము!

కీచ:—నీవు నడువుము.

వల:—ముందు నీవు నడువుము! నేను వచ్చెదను.

కీచ:—కికురించి పోవుగా?

వల:—ఈ మహాగ్నిలో నేనును సమానముగానే వేగింపఁ బడుచున్నాను.

కీచ:—ప్రియా ! నీ యీ మాటతో బ్రహ్మలోకము వఱకుఁ బులకితమైనది! (నిష్క్రమించును.)

వల:—పాంచాలీ !

ద్రౌ:—(ప్రవేశించి) చచ్చినాఁడా ?

వల:—ఇంకను గాలేదు.

ద్రౌ:—ఇందాఁకనుండి యేమి చేసితిరి?

వల:—చమత్కారము.

ద్రౌ:—అవును, మీకుఁ జమత్కారమే.

వల:—దేవీ! కోపించకుము!

ద్రౌ:—వాఁ డభినవదుశ్శాసనుఁడు.

వల:—కాని మిక్కిలి రసికుఁడు.

ద్రౌ:—క్రొత్తగా స్త్రీ లెప్పు డయితిరి?

వల:—మాతమ్ముఁడజ్ఞాతవాసమునకు మొదట. నేనుజివర.

ద్రౌ:—అజ్ఞాతవాసము కా వచ్చినదా?

వల:-అ. అందుకనియే నీ కీ శోభము. ఇది దుర్యోధన దుశ్శాసనుల రాబోవు మహావధకుఁ జూళిక.

ద్రౌ:-యుద్ధములయందు మీ యీ మహోత్సాహమే మిమ్ము విజయులను జేయుచున్నది.

వల:-విజయుఁడు మా తమ్ముఁడు.

ద్రౌ:-అవును. అర్జునుఁడు జయించువాఁడు. మీరు సాక్షాత్తుగా జయమే యవతార మెత్తిన మూర్తి.

వల:-ఇదిగో! ఇప్పుడే వానిని వధించితిని.

(ద్రౌపది నిష్క్రమించును.)

కీచ:-(ప్రవేశించి) ప్రియా! ఇంక రమ్మ. నా యీ గాటంపు కౌగిట నొడుగుము.

వల:-(వెనుకకుఁ బోవును)

కీచ:-లజ్జావతీ! ఇది నీ కెంతయు నొప్పియున్నది.(చేయి పట్టుకొనును)

కీచ:-(స్వ) ఈమె చేయి యింత గట్టిగా నున్నదేమి? ఇది స్త్రీకాదు. వీడెవఁడో పురుషుఁడు.

వల:-(స్వ) వీని చేయి యింత మృదువుగా నున్నదేమి? ఇంత బలహీనుఁడా!

కీచ:-నీచేయి పురుషునిచేయివలె నున్నది.

వల:-నేను బురుషుఁడనే!

కీచ:-ఓరీ! మూర్ఖుఁడా! ఎవఁడవురా నీవు? ఇంతవఱకు గొంతు మార్చుకొంటివా?

వల:- (స్వ) ఓహో! వీడు మిక్కిలీ పొరుషశాలివలె నున్నాడు. నేను బురుషుడ నని తెలిసినంతనే వీడు పొంగిపోయి నాడు. ఇంతలో వీనిచేయి మహాకఠినమై పోయినది.

కీచ:- ఎవడురా నీవు ?

వల:- నేను గంధర్వుడను.

కీచ:- దొంగవేష మేల? నిజము చెప్పుము!

వల:- నేనా! యుధిష్ఠిరసార్వభౌముని తమ్ముడను, భీమ సేనుడను. (అని కీచకుని చేయి పట్టుకొనును)

కీచ:- అది నాకుఁ దెలియును.

వల:- అందుకనియే మఱియుఁ దొందరగా హరింపఁ బడుచున్నావు.

కీచ:- ఛీ! నా కొఱకు స్త్రీవై వచ్చి పొరుషమేటికి?

వల:- ఓరీ దుష్టుడ. (తెరపడును)

సమయజ్ఞుడు (ప్రవేశించి)

సూత్రధారుడును మహాకవియు నగు మాయన్నగారమంగళనాశ మెట్లాయని విచారాంబుధిలో మునిగియున్నారు. భరతవాక్యముమాట మఱచిపోయినారు.

ప్రథితపురాణసంయమిగిరాంపథవర్తను లై జనుల్ చతుర్విధపురుషార్థయోగముల విశ్రుతతత్త్వదనూనభావనాపథముల గుర్తెరింగి శ్రుతిబంధురధర్మవినిశ్చితాత్ములై పృథులభవాంబురాశి భయమేది దరించి తరింతు గావుతనె.

(తెరపడును)

సమాప్తము!

